

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Moralitate, Natvra, Et Effectibvs Actvvm
Svpernatvralivm In Genere Et Fide, Spe, Ac Charitate,
Speciatim**

Coninck, Gilles de

Antverpiae, 1623

Dispvatio XV. De externa fidei confessione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79645](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79645)

aut secundum à priori separari non posse: nam etsi Deus habenti priorem assensum ex parte sua offerat gratiam, quia ipse possit secundum elicere, tamen eum ad hoc non necessitat: sed hic potest liberè secundum assensum ex negligentia, voluntatis repiditate, aut alia ratione non elicere. Et pater in hæreticis, qui, ut iam dixi, ob Ecclesiæ, antiquorum aut Scripturæ auctoritatem credunt quædam mysteria fidei priori assensu; cum tamen etiam secundum Auctores illius sententiæ non habeant secundum.

281

Nec refert, quod hæreticus non credat omnia fidei mysteria. Quia nec Catholicus habens priorem assensum semper actu credit omnia fidei mysteria; & fieri potest ut, dum hæreticus dictum assensum circa unum articulum elicit, nulli alteri actu dissentiat, aliud uero fidei impedi-

mentum ponat. habitualis autem eius dispositio, cum nihil ponat in re, aut nullum huic rei ponit impedimentum, aut si impedimentum ponat, saltem hoc exemplum ostendit hos duos assensus non esse ita necessariò connexos, ut ob nostrum aliquem defectum nequeant disiungi.

Adde, quod, etsi concederemus eos assensus non posse disiungi, solum sequeretur talem certò scire se habere fidem, non autem ipsum hoc fide diuinam siue supernaturalem credere: ut patet ex dictis.

Ad confirmationem, nego assumptum: nullo enim fundamento nititur, &, ut patet ex dictis, repugnat aperte rationi: cum enim nobis reuelatum non sit, nihil ex parte nostri intellectus ad salutem necessarium nobis deesse, quomodo id possumus fide diuinam credere?

DISPUTATIO XV.

De externa fidei confessione.

DUBIUM I.

Virum externa fidei confessio sit actus virtutis fidei, & an sit præcepta?

RATTO dubitandi est Primò, quia ut aliquis actus sit proprius alicuius virtutis, debet ab ea elici: atqui externa fidei confessio non elicitur à virtute fidei: ergo non est actus virtutis fidei. Minor probatur: quia neque elicitur ab eaphysicè, ut per se patet, quia virtus siue habitus fidei est in intellectu, confessio autem est in potentia externa. Neque etiam moraliter (quatenus nimirum actus externus eò quod ab interno moraliter informetur, censetur cum hoc moraliter idem, atque ita ab eadem potentia elici) quia cum actus intellectus non sit in se formaliter liber, aut bonus, nequit tribuere formalem libertatem aut bonitatem externæ confessioni; & consequenter nequit cum hoc constituere actum moraliter unum. Secundò, quia te exterius profiteri fidem, quam interius credis, pertinet ad virtutem veracitatis (sicut alias res exterius eloqui, sicut intus eas intelligis, ad veracitatem pertinet): ergo non pertinet ad virtutem fidei.

CONCLUSIO I. Omnino dicendum est, externam fidei confessionem per se pertinere ad virtutem fidei, siue esse actum proprium virtutis fidei: sicut actus externus temperantiæ, est actus virtutis temperantiæ. Ita D. Thomas 2.2. q. 3. a. 1. & cum eo communiter Theologi.

Probatum Primò, ratione D. Thomæ, quia externa fidei confessio habet ex se eundem finem siue honestatem, quam habet interior fidei assensus: quia enim ratione per se honestum est credere mysteria fidei propter Dei auctoritatem, eadem ratione honestum est ea exterius verbaliter profiteri. Sicut igitur ideo actus exter-

nus & internus temperantiæ ad eandem virtutem pertinent, quia habent eandem intrinsecam honestatem, ille obiectiuam, hic formalem: ita etiam actus internus, & externa confessio fidei. Confirmatur Primò, quia omnis actus externus per se ad illam virtutem spectat, quæ per se ad eum propter suam propriam honestatem expectandum siue exercendum inclinatur: atqui habitus fidei, tam intellectus, quam præsertim is qui est in voluntate, per se inclinatur ad externam confessionem fidei: propter se, siue propter huius intrinsecam honestatem expectandam & exercendam: ergo hæc pertinet ad virtutem fidei. Confirmatur Secundò, quia externa negatio fidei per se, etiam facta ex timore siue interna abnegatione, contrariatur fidei, & est actus externus infidelitatis: ergo externa confessio pertinet ad virtutem fidei, & est actus externus fidei.

Probatum Secundò, quia internus fidei assensus, & externa eiusdem confessio sunt moraliter unus actus, non ratione eiusdem libertatis, sicut actus internus imperans est externus imperatus (quia neuter in se habet libertatem) sed Primò, quia externa confessio est quasi vicaria interni assensus, & ipsius locum subit: sicut omnis externa locutio est vicaria interni conceptus: quia enim hic nequit hominibus secundum se ostendi, siue proponi, ideo externa locutio illius loco prodit, ut ipse in hac videatur. Sicut igitur princeps, eiusque vicarius, quatenus hic illius personam agit ac absentiam supplet, sunt quodammodo una persona, ita utraq; illa actio. Secundò, quia, ut verba externa habeant veram rationem locutionis, debent ab interno actu intellectus dirigi: hinc verba prolata ab eo, qui nullo modo intelligit quid agat, non habent veram rationem locutionis, sicut nec verba à pistraco prolata: atque ita interna intellectio est quasi anima, seu forma externæ locutionis.

2
Externa fidei confessio est actus virtutis fidei.

D. Thomas.

Actus externus & internus habet eandem honestatem siue intrinsecam ad eandem virtutem pertinent.

3
Qua ratione externa fidei confessio & internus assensus sunt idem actus.

Interna intellectio est quasi forma ac anima externæ locutionis.

locutionis, ideoque cum hac vnum actum componit.

Pro solutione argumentorum Nota aliud esse aliquam actionem ab hac aut illa virtute elici; aliud verò eam ad hanc vel illam virtutem pertinere; nam illud ad hoc nullo modo est necessarium. Nam quando quis moderatè ieiunat ex amore castitatis, externa illa actio secundum se, & secundum intrinsecam suam honestatem est verè actus temperantiae, & solum denominatione extrinseca est actus castitatis: & tamen eo casu nullo modo elicitur ab habitu siue virtute temperantiae.

Ad primum igitur argumentum contrarium, nego maiorem: iam enim ostendi hoc non esse necessarium ut aliquis actus ad certam virtutem pertineat. Vtrum autem hac externa confessio debeat dici elici à virtute fidei, an solum imperari, quæstio est de nomine. & sanè si actus externi aliarum virtutum debeant dici elici à virtute ad quam pertinent, eò quod huius habitus ad eos per se inclinet, atque ita mediante alia potentia eos eliciat; patet apertè ex dictis idem dicendum esse de confessione fidei, quæ etiam ab actu voluntatis assensum fidei imperante, & ad virtutem fidei pertinate bonitatem formalem accipit, atque ita ab ea moraliter informatur; & præterea alia etiam ratione iuxta dicta est moraliter vnus actus cum assensu fidei interno. Quare negàda est etiam maior illius argumenti, eiusque probatio. Censetur enim externa confessio moraliter elici ab interno habitu fidei, quatenus moraliter componit vnum actum cum interno assensu, & quatenus internus habitus, præsertim voluntatis, ad eam inclinat, iuxta dicta.

Ad secundum, nego consequentiam: quia eadem externa actio potest ad diuersas virtutes pertinere, quando habet in se diuersam honestatem obiectiuam, sicut in dicta confessione accidit, ut patet ex dictis.

CONCLUSIO II. Est duplex præceptum confessionis fidei: vnum negatiuum, quo iubemur non negare fidem; alterum affirmatiuum, quo iubemur eam aliquando exterius confiteri.

Vbi Nota, fidem posse negari Primò, verbis; Secundò, factis, siue aliquid faciendo quo videris veram fidem negare, aut falsam profiteri. Verbis autem fidem negat, non solum is, qui negat eam esse veram, aut aliquem eius articulum esse verum, sed etiam qui dicit aliquem eius articulum non esse firmissimè credendum; aut qui negat se esse Christianum. Item qui dicit fidem Catholicæ repugnantem esse veram, aut probabilem, aut se illius esse sectatorem. v. c. dicendo se esse Lutheranum, Calvinistam, &c.

Factis verò eam negat, qui facto aliquo ostendit se falsæ alicuius fidei esse cultorem, v. c. adolendo thus idolis, adeundo cœnam Calvinisticam, &c. quæ fusiùs sequentibus dubijs explicabimus.

D V B I V M II.

Vtrum liceat aliquando negare fidem?

Verunt olim quidam hæretici Sampsaï, aut Helceseitæ dicti, qui dicebant tempore persecutionis ad seruandam vitam licere exterius negare fidem, modò intus eam integram seruare; vt testatur Eusebius libr. 6. Histor. cap. 31. & Epiphanius hæresi 19. Quos imitati sunt Priscilianistæ, teste D. Augustino libr. de hæresi. hæresi 70. quorum fertur fuisse commune axioma:

Iura, periura, secretum prodere noli.

CONCLUSIO I. Certa fide tenendum est numquam etiam ob metum mortis licere exterius negare fidem, quantumuis interius eam integram serues. Est communis Catholicorum: & habetur clarè in Scripturis. nam Matth. 10. cum Christus dixisset non esse timendos homines siue tyrannos fideles persequentes, qui solum corpus occidere possunt; subdit: Omnis ergo, qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in calis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in calis est. Idem dicitur Luca 12. ver. 8. Et cap. 9. dicitur: Qui enim voluerit animam suam saluam facere, scilicet negando fidem ne à tyranno occidatur, perdet eam; mortaliter scilicet peccando, atque ita eam damnando. & rationem infra subiungit: Nam qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua: in die nimirum iudicii, negando se eum nosse coram Patre & angelis, sicut alter negauit se eum nosse, siue se tenere eius fidem coram hominibus. Patet etiam ex gestis omnium Martyrum, qui maluerunt omnia tormenta perferri, quam vel leuiter negare fidem. Et ex perpetuo Ecclesiæ iudicio, quæ semper iudicauit maximum esse crimen metu mortis negare fidem, & eos, qui hoc fecerant, non nisi post longam pœnitentiam ad communionem solebat recipere.

CONCLUSIO II. Non solum is peccat mortaliter qui ob metum mortis, aliamuè causam, aut fidem simpliciter aut aliquem eius articulum, negat: sed etiam qui negat, se esse Christianum aut Catholicum, aut etiam Papistam apud nostros hæreticos, qui per Papistas intelligunt Catholicos siue Romano Pontifici communicantes, eumque; caput Ecclesiæ agnoscentes. Item qui negat se scire an fides Catholica sit vera, aut necessaria ad salutem. Ita communiter omnes Catholici. Patet clarè ex facto S. Petri, qui solum negauit se Christum nosse, seu se esse eius discipulum; & tamen grauissimè peccauit, & dicitur ter negasse Christum. Et ratio est, quia qui supra dicta negat, implicite negat se credere fidem Christi aut Catholicam esse veram, ac ad salutem necessariam, & consequenter indicat eam aut esse falsam, aut non necessariam ad salutem, aut saltem non esse certò veram ac necessariam; atque ita implicite fidem negat. Vnde omnes semper Catholici reputarunt tales verè negasse fidem. Idem iudicium est de eo, qui diceret se esse Iudæum, Mahometanum, Calvinistam, &c.

Bb

quia

Coninck de alt. supernat.

quia qui has sectas fidei Catholicae contrarias profiteretur, implicite fidem Catholicam negat.

10
Vno casu li-
cite te negas
Christianum.

Exciunt hic communiter Auctores calum, quo gens aliqua bellum gereret cum Christianis, aut eos alias grauissime odisset, non causa fidei, sed ob causas aliquas civiles, ut v. c. quia grauius damnis ab ijs esset affecta, atque ita per Christianum aut Catholicum non intelligeret cultorem talis fidei quam ipsa non curat, sed hominem talis nationis, a qua iniuria affecta est: tunc enim aiunt cum qui in manus talium incidit, & rogatur an Christianus sit, atque id negat, non negare fidem, nec contra huius confessionem peccare, quia nomen *Christianus* in his circumstantiis solum significat hominem talis nationis; quare ille solum negat se esse talis nationis. Idem esset quando princeps aliquis, aut respublica Catholica ob res mercede civiles bellum cum Pontifice gereret, & omnes in causa illius belli adherentes Papae vocarent Papistas, non ratione fidei, aut subiectionis in spiritualibus, sed ratione adhesionis in hoc bello: tunc enim incidens in milites hostes Papae sine periculo fidei potest negare se esse Papistam. Vide Sanchez in Præcepta l. 2. c. 4. n. 8.

Sanchez.

11
Negans se
sacerdotem
aut Religio-
sum non ne-
gat fidem.

Vbi etiam n. 10. cum alijs bene docet, eum, qui interrogatus ab hereticis, an sit clericus, sacerdos, aut Religiosus id negat non peccare contra fidem: quia cum laici sunt verè Catholici, nullo modo negat se esse Christianum aut Catholicum. quare si in eo mentiatur, solum est mendacium officiosum, atque adeo nec est mendacium si utatur legitime restrictione mentali.

12
An interro-
gatus de fide
possit ambi-
gue respon-
dere.

Et hæc quidem certa sunt inter omnes Catholicos: est tamen aliqua difficultas, vtrum possit quis verbis ambiguis, quæ possunt aliam sensum verum habere, aut cum restrictione mentali negare se esse Christianum, aut dicere se esse Mahometanum, Caluinistam, &c. Videtur enim id licite fieri. Primò, quia 4. Regum 10. lehu ut deciperet sacerdotes Baal, dixit se velle colere Baal, plusquam Achab fecerat, & tamen ibidem paulò infra laudatur, quod studiosè egerit quod rectum erat in conspectu Domini. Secundò, quia talis verè non negat fidem, sed solum alijs ex imprudentia videtur negare fidem. nam supra disp. 10. dub. 3. nu. 51. dixi eos, qui in alijs rebus commodè vtuntur restrictione mentali, verè non mentiri, ideoque id sæpè licere: ergo idem dicendum est in materia fidei. Tertiò, quia in theatris agens personam Apostata licite simulat se negare fidem: ergo id aliquando licet. Quartò, quia vtendo caremonijs & vestibus infidelium licite aliquando factis simulamus falsam fidem: ergo etiam licite eam simulamus verbis. Ideoque hanc sententiam tenet Adrianus in 4. in tract. de Baptismo q. 1. a. 1. in responsione ad 5. paulò ante §. Contra primam partem.

Adrian.

13
Duplitter
possumus
simulare nos
negare fidem.

Pro solutione Nota nos dupliciter posse verbis aut factis simulare nos fidem negare: Primò, verè & propriè, ita vt adstantes possint habere occasionem absolute credendi nos verè fidem negare. Secundò, aperte simulatoriè, siue ita, vt omnes aperte videant te non seriò, sed

solum ioco id facere, aut te solum velle repræsentare id facientes; vt sit in theatris: aut quando quis vtitur quibusdam verbis ambiguis, quæ secundum vnum sensum etiam maxime obuii significant quidem negationem fidei, tamen id ita facit vt omnes aduertant ipsum ijs verbis in alio sensu vti: ita vt nemo possit suspicari eum id facere animo asserendi hæresim, & de hoc casu hic non agimus, quia tales nullo sensu possunt dici negare, aut videri negare fidem; sed agimus de casu quo quis saltem quoad apparentiam externam, & præsentium apprehensionem videtur verè negare fidem.

CONCLUS. III. Nullo modo licet, aut cum restrictione mentali, aut verbis ambiguis, etiam quoad apparentiam solum externam negare fidem, aut hæresim asserere, ita vt præsentibus apprehendant te verè & seriò ea facere. Ita Valentia 2. 2. disp. 1. q. 3. puncto 2. dub. 4. Sanchez l. 2. de Præcept. c. 4. n. 14. Pesantius 2. 2. q. 3. a. 2. disp. 1. concl. 2. vbi dicit esse communem. Probat, quia præceptum confessionis non solum obligat nos ne verè negemus fidem, aut ne asseramus hæresim aliquam esse veram, sed etiam ne id faciamus quoad externam apparentiam, siue ita vt adstantes omnino credant nos verè ac seriò ista facere, siue ne ita agamus, vt censeamur velle exterius videti negasse fidem: atqui dicto casu talis id facit: ergo peccat contra præceptum confessionis fidei. Minor patet. Maior probatur Primò, quia alijs coram tyranno ob meritum mortis verè exterius negare fidem, modò in animo retineretur, non esset peccatum mortale, sed solum mendacium officiosum: quia in quauis re alia metu mortis ita negare veritatem, etiam in re grauissima & coram iudice non legitime interrogante (qualis est ille tyrannus) modò absit iniuriosum nocumentum tertij, solum est peccatum veniale: & consequenter secundum aliam sententiam idem esset dicendum in verè exterius negante fidem: quod tamen catholicè dici nequit.

Dices, ideo verè exterius negare fidem esse peccatum mortale, quia multum detrahitur honori Dei & veræ fidei, dum hæc falsa, & consequenter ille mendax asseritur, sicut est peccatum mortale etiam coram iudice illegitimè interrogante metu mortis imponere alteri falsum crimen.

Respondeo hæc pro nobis facere, atque ita probare dictam maiorem. Quia non solum est peccatum mortale, siue coram tyranno in iudicio, siue etiam exera cum vero mendacio imponere alteri falsum crimen: sed etiam cum restrictione mentali, aut verbis ambiguis id secundum solam quandam apparentiam ita facere, vt præsentibus verè videatis id de eo asserere; nam sicut æqualiter noceo proximo, siue per mendacium, siue verbis ambiguis & cum restrictione mentali persuadam alijs illum commisisse tale crimen: ita etiam æqualem ei infero iniuriam, atque adeo æqualiter pecco contra iustitiam: ergo similiter siue vero mendacio, siue per verba ambigua, aut per restrictionem mentalem, persuadam adstantibus me verè negare fidem, aut hæresim asse-

14
Negare fidem
etiam quoad
solam ex-
ternam ap-
parentiam
est illicitum.
Valentia.
Sanchez.
Pesantius.

15

Neque peccat contra iustitiam qui verbis ambiguis alterius famam laedit ac qui appetit

asserere, æqualiter honori Dei, ac fidei detrachere, & consequenter æqualem his iniuriam infero.

16 Probatum Tertiò, quia aliàs non essent omnino certò condemnandi, qui metu mortis coram tyrannis fidem negant, quia omnes deberemus præsumere eos id facere cum restrictione mentali, aut ea verba solum materialiter proferre, sine intentione quidquam significandi: quia nisi de contrario constet, tenemur factum proximi præsertim in tanta necessitate constituti, in optimam partem interpretari: atqui illud est falsum; nam tota semper Ecclesia id facientes sine vlla dubitatione tamquam gravissimi sceleris reos damnavit: ergo etiam id ex quo sequitur est falsum. Et confirmatur: quia aliàs Christiani olim facile potuissent, atque adeò debuissent instrui, ut dicta ratione coram tyrannis simularent se negare fidem; atque ita facile euasissent omnia pericula: quod tamè est contra sensum & usum totius Ecclesiæ.

17 Dices, ideo non licere eo casu simulare negationem fidei, quia quoties quis à publica potestate interrogatur de fide, aut iubetur fidem negare, obligat præceptum affirmativum confitendi fidem. Sed contra Primò, hoc generatim non est verum, ut infra ostendam: imò rarò accidit me tunc teneri positivè confiteri fidem, nisi quatenus hoc est necessarium ne presentibus videar eam negasse. quare aut hoc debet concedi absolute esse malum, aut illa obligatio rarissima erit. Secundò, quia secundum eam responsionem qui negassent coram tyranno fidem, nisi constaret eos hoc ex animo fecisse, non deberent censi gravius peccasse, quam ij, qui solum non confitentur fidem, quando tenentur; quod tamen est contra communem Catholicorum sententiam.

18 Probatum Quartò, quia olim libellatici (ita dicti sunt qui ut sine vera fidei abnegatione evitarent pericula vitæ & fortunarum, clam data præfidi pecunia accipiebant ab eo libellum quo ipse restabatur eos immolasse idolis) gravissimè semper à Patribus, totaque Ecclesia accusati sunt, eo solo nomine quòd voluissent alijs videri sacrificasse. Ex quo patet semper in Ecclesia fuisse existimatum grave crimen facere aliquid, quo videaris alijs fidem abnegasse.

19 Ad primum argumentum positum num. 12. Respondeo, Iehu in eo graviter peccasse, sicut etiam in eo quòd non recesserit à peccatis le-roboam, ut ibidem dicitur. Nec Scriptura laudat totum ipsius factum; sed solum quòd studiosè egerit, siue perfecit id quod Dominus ei præceperat, delèdo nimirum totam domum Achab, & falsos prophetas Baal: nam aliàs Scriptura etiam laudasset non solum quòd simulavit se velle colere Baal, sed etiam quòd iusserit ut sacerdotes ipsius offerrent ei holocaustum; quod etsi bono fine fecerit, tamen cum sciret eos id ferò & cum vera idololatria facturos, pater hoc fuisse absolute illicitum, nec potuisse à Scriptura laudari. Quare factum Iehu nullo modo excusari potest, nisi fortè ignorantia, qua omnino putabat hæc ob finem bonum licere; quæ in viro militari, & parum in rebus diuinis

Coninck de act. supernat.

instructo facile potuit esse tolerabilis, & fortè ideo à Scriptura non reprehenditur.

Ad secundum, nego consequentiam. Nam non solum est illicitum verè negare fidem, sed etiam id facere quoad externam apparentiam, ita ut alijs verè videaris eam negare; secus autem est in alijs materijs.

Ad tertium, nego consequentiam: quia in casu antecedentis nullo modo verè simulatur negatio fidei, sed solum representatur, quæ valde sunt diuersa, ut patet ex dictis. Ad quartum, patebit responsio ex dubijs sequentibus.

D V B I V M III.

Utrum liceat factis occultare aut dissimulare veram fidem, aut simulare contrariam?

Nota Primò, eum propriè factis simulare falsam fidem, qui aliquid facit quod hic & nunc presentibus natu est significare ipsum colere, siue profiteri illam fidem; ut si quis immolet idolis, aut curet se à ludæis aut Turcis circumcidi. Suam verò fidem solum dissimulat, siue positivè occultat, qui facit aliquid ex quo ipsius fides siue religio ita occultatur, ut alij nequeant colligere eum esse Christianum siue Catholicum; quod tamè non fit natum presentibus indicare eum colere aliam religionem, aut non esse Catholicum. Loquimur autem hoc toto dubio de ijs solis, qui hæc seriò agunt, aut saltem ita ut alijs videantur ea seriò agere, non autem de ijs qui hæc solum in theatris representant. Item agimus hic solum in casu, quo aliàs confessio fidei non obligat. Querimus itaque hic solum quid liceat, aut non liceat spectato præcisè præcepto vetante negationem fidei.

Nota Secundò, hæc posse fieri dupliciter: Primò, aliqua actione, v. g. exercendo aliquas ceremonias falsæ religionis, adeundo templa hæreticorum, comedendo carnes die prohibito, &c. Secundò, usu vestium quibus utuntur cultores falsæ religionis.

Nota Tertiò, tam has actiones quam vestes esse duplicis generis. Quædam enim non habent alium vltum, saltem in quem soleant usurpari, quam exercitium aut significationem falsæ religionis, atque adeò institutæ sunt ad deferendum alicui falsum cultum. qualia sunt adolere thus idolo, gestare vestes, quibus sacrificuli, dum impijs sacris operantur, utuntur. Aliæ verò habent alium vltum, nec sunt institutæ ad deferendum alicui falsum cultum. qualia sunt comedere carnes die prohibito: quod communiter etiam ab hæreticis non fit, ut significetur falsa religio, sed ut satisfiat gula. Item ferre vestes, quibus aliquæ nationes infideles communiter vestiuntur.

Nota Quartò, has secundi generis vestes, rursu esse quadruplices. Primi generis sunt, quæ quidem propriæ sunt genti alicui infideli, tamè nullo modo assumuntur in signum religionis, sed ad nationis distinctionem; ita ut ferrentur etiam ab ea gente et si ad fidem converterentur. quales sunt vestes quas Turcæ vulgò gerunt.

Bb 2

Secun-

21
Quis factò
dicatur alle-
nam fidem
simulare.
quis verò
suam dissimulare.

22

23
Signa falsæ
religionis
sunt duplicia.

24

Factum Iehu
sola ignoran-
tia excusari
potest

Secundi generis sunt quæ præcipue quidem assumuntur ob necessitatem naturæ, v. c. ad arandum frigus, & nuditatem tegendam, tamen simul etiam ratione formæ significant aliquo modo gestantem esse cultorem talis aut talis religionis. quales sunt vestes quas communiter gerunt, siue falsæ, siue veræ religionis sacerdotes aut Religiosi, videntes habitu distincto à plebeio. Tertijs generis sunt, quæ ob rationem aliquam politicam præscribuntur ijs, qui certam aliquam religionem colunt, non quidem vt eas gestando suam religionem profiteantur, sed vt ab alijs quibuscum habitant, quique eam non colunt, distinguantur, eò quod hoc Reipublicæ expediat. Qualis Romæ est pileus flavus, quo Iudæi ab alijs distinguuntur. Quarti generis sunt, quæ dicitur sunt institutæ non ob rationem politicam, sed ad profitendam fidem. vt si aliquis princeps infidelis præciperet suis subditis, vt omnes qui inter eos sunt Mahometani ferrent vestem talis coloris ac formæ, ad testandum se esse cultores Mahometis.

25 Prima igitur hæc difficultas est, vtrum liceat aliquando simulare falsam religionem vtendo aliquibus ipsius ceremonijs, quibus illa in cultu sibi proprio vtitur.

Adrian. Adrianus supra citatus num. 12. videretur asserere id absolute licere, quoties non est scandalum, nec vrget fidei confessio. Probat Primò, rationibus loco citato allatis. Secundò, exemplo Naaman, qui 4. Regum cap. 5. sanatus ab Eliseo à lepra, & ita conuersus ad veram fidem, petijt vt posset adorante domino suo in templo Remnon simul cum eo adorare. quod ei Eliseus concessit. Tertiò, quia S. Hieronymus in epistola ad Galatas videretur id asserere.

26 Alij volunt licere saltem vti eiusmodi ceremonijs, non quidem quatenus sunt ceremoniæ illius religionis (hoc enim aiunt esse peccatum) sed ob alium finem. Adferuntque exemplum Abassinorum, qui suos filios circumcidunt, non vt obseruent legem veterem, sed vt hac ratione Christum imitentur. Aiuntque illud vel hac intentione, vel mortificationis causa licite fieri posse. Ita Medina 1. 2. quæst. 103. art. 4. Caietan. 3. p. quæst. 37. art. 1. Lorca 2. 2. quæst. 6. disp. 24. num. 7.

Medina.
Caietan.
Lorca.

Probat Primò, rationibus allatis pro sententia Adriani. Secundò, quia Apostoli sæpè vti sunt eiusmodi ceremonijs, etiam post promulgationem legis nouæ, quando earum vltus erat omnino illicitus. Nam Paulus Actor. 16. vers. 3. Timotheum circumcidit; & cap. 21. cum alijs purificatus templum intravit, aliasque ceremonias legis obseruauit. Tertiò, quia Abassini iam vtiuntur circumcisione, nec in eo damnantur ab Ecclesia, nec coguntur eam deserere. Quartò, quia causa mortificationis licite nos etiam aculeatis flagellis vsque ad sanguinis effusionem flagellamus: ergo ob similem causam licite quis se circumcidit.

27 Additque Lorca nu. 9. id verum esse etiam si hæc ita fiant, vt videntes credant nos illas ceremonias formaliter vsurpare, quatenus sunt ceremoniæ illius religionis. Quia, inquit,

hæc est simulatio, aut potius dissimulatio; quam Patres citati probant. Atque ita videtur aperte priorem sententiam Adriani docere. Addit tamen num. 8. triplicem limitationem. Primò, vt actiones tales sint vt ratio cultus ab ijs separari possit: ideoque damnat adorationem externam coram idolo factam cum ijs circumstantijs, quibus nata est significare eiusdem internam adorationem. Secundò, vt ab sit scandalum. Tertiò, vt illo vsu nec obscuretur confessio fidei, quando hæc obligat, nec ex circumstantijs censeri possit fides negari.

Sed vt omitam hæc inquisitionem veritatis huius opinionis de qua infra agam, hic discursus continet aliqua parum coherentia. Primò, nam illa vltima limitatio videretur aperte repugnare ijs quæ docet num. 9. & retulit num. 27. initio. Quomodo enim fieri potest vt exerceam eas ceremonias ita, siue cum talibus circumstantijs, vt aditantibus videat eas formaliter exercere, & in cultum illius religionis, & ita aliquo modo similem falsam religionem; & tamen id faciam ita, vt ab ijs non censeatur falsam religionem profiteri, & consequenter nec censeatur veram negare: cum hæc communitur ab hominibus pro eodem reputentur, scilicet me ferio vsurpare ceremonias talis religionis, præsertim formaliter & qua tales sunt, & me eam exterius profiteri? Secundò, quia Lorca cum alijs dicit, nos non posse illas ceremonias exercere quatenus sunt ceremoniæ illius legis, & tamen sententiam suam probat ex facto Apostolorum vsurpantium ceremonias legis veteris; qui tamen vsurpabant eas formaliter, siue vt ceremonias legis veteris, vt fusiùs ostendam infra num. 43.

Secunda difficultas est, an Catholicis versantibus in locis hæreticorum, & inter hæreticos, ne ab illis cum graui suo periculo deprehendantur esse Catholici, liceat vesci carnibus ijs diebus, quibus hoc ab Ecclesia prohibuitur? Valentia 1. 2. disp. 7. q. 15. puncto 6. cal. 4. ait Valentia id non licere, quando eiusmodi comestio esset signum hæreticos. Quod verum est; sed petitur an hoc sit semper tale signum, aut quando sit, & quando non. Sanchez verò de Præcept. lib. 2. Sanchez. cap. 4. num. 25. cum Azor, ait id in tali periculo licere, nisi sit periculum scandalum, aut contemptus religionis nostræ, aut nisi auctoritate publica tentetur comedentis religio.

30 Tertia difficultas est, vtrum Catholicis habitantibus inter hæreticos liceat adire eorum conciones. Quia in re certum est id non licere, quando adest periculum peruerisionis, vt si quis non sit ita firmus in fide: aut quado hoc nequit fieri nisi communicando cum ijs in ceremonijs, aut saltem si sit periculum cum ijs ita communicandi: sed quaeritur an id liceat quando hæc absunt, & illud sine scandalo fieri potest?

31 Et præcipua difficultas est, quando princeps hæreticus sub graui poena præcipit omnibus subditis, vt hæreticorum templa adeant, ac alijs eorum officijs interint. Quidam enim putant etiam tunc licere ijs interesse, modo ea frequentans protestetur se id facere præcise vt suo principi obediat, seque nullo modo inten-

intendere ea ratione cum hæreticis communicare. Ratio eorum est, quia tunc hæc templi frequentatio nec potest esse signum professionis, aut probationis illius fidei, nec etiam est communicatio, aut signum communicationis cum hæreticis (quia per illam protestationem hæc omnia sufficienter tolluntur) sed solum est civilis obedientia erga principem: ergo est licita; & confirmatur factis Naaman qui ex iussu sui regis ita frequentabat templum Remmon, idque licite.

32 Quarta difficultas est, an liceat aliquando ob grauem necessitatē velci idolothytis. Quidam apud Lorcan. 2. 2. disp. 24. nu. 6. videntur asserere id numquam licere, etiam si aliās moriendum sit fame, & ablit omne scandalum. Primò, quia Apostolus 1. ad Corint. 10. id dicit esse illicitum ijs, qui sciunt esse idolothyta. Secundò, quia S. Augustinus epistola 154. interrogatus an in extrema ex fame necessitate liceat ijs vesci, respondit, Si certum est esse idolothytum, melius Christiana virtute respuitur. Vnde aiunt vulgò dici, satius esse fame mori quam idolothytis vesci. Ipse autem n. 11. respondet, illa ab Apostolo & Augustino dici, quia olim id fuerat Apostolico præcepto prohibitum, quod vsque ad Augustini tempora durabat, iam autem esse desijt.

33 Quinta difficultas est, vtrum ad vitandum graue periculum liceat aliquando vti vestibus infidelium. Quia in re omnes satis consentiunt, licere quandoque ad graue periculum vitandum vti vestibus primi generis ex recensitis n. 24. quia cum hæc nullo modo sint instituta ad significandam falsam religionem, eas ex iusta causa gestans non potest per hoc. vllò modo dici aut videri profiteri falsam religionem. Sed difficultas est de alijs vestibus ibidem recensitis. Quidam enim generaliter negant vnumquam licere eas gestare. Quia illas gestans hoc ipso significat se esse professorem illius religionis: nam sicut hæc verba, sum Mahometanus, significant ea seridè pronunciantem esse talem; ita gestatio illarum vestium significat gestantem esse Mahometanum. Nec refert quòd fortè initio non sint directè instituta ad fidem profitendam, sed ob vsum politicum, quia sufficit quòd iam ex consuetudine eam significationem obtineant. Ita Caietan. in Summa, v. *Habitus*, in fin. S. Antonin. p. 2. t. 12. c. 6. sub finem, Siluester v. *Apostasia*, q. 1. n. 4. Angelus v. *Infidelitas*, nu. 9. Nauarrus c. 11. n. 27. & alij quidam.

34 Alij verò docent, saltem omnino esse illicitū vti vestibus quarti generis, scilicet institutis ad fidem profitendam, quia has gerere est apertè significare se profiteri talem fidem. Nam cum hæc vestes ita sint directè instituta ad significandam professionem falsæ fidei, sicut verba sunt instituta ad rem aliquam significandam; earum gestatio non minùs significat professionē falsæ fidei, quam si quis id verbis exprimeret. Confirmatur, quia infideles eas gestando peccant contra fidem, eò quòd hoc ipso censeantur falsam fidem profiteri: ergo idem dicendum de fidelibus eadem gestantibus. Nec enim est vlla ratio, cur his magis liceat illas gestare, quàm illis.

Coninck de act. supernat.

35 Contrà verò quidam apud Sanchez lib. 2. de Præcept. c. 4. n. 20. generatim docent, omnibus his vestibus (exceptis ijs, quæ sunt instituta ad immediatè deferendum aliquem cultum falsis dijs) licere vti ad vitandum mortis periculum, quando scandalum, aliæque similia incommoda ab sunt. Quia cum hæc gestatio habeat alium vsū, nec princeps suo instituto, nec consuetudo Gentilium eas ferentium efficere possunt, vt semper significet professionem falsæ fidei.

36 Sexta difficultas est, vtrum quando aliquis princeps statueret vt omnes Christiani sibi subditi ferrent certum signum, ad vitandum graue periculum liceret illud omittre? Caietan. 2. 2. qu. 3. art. 1. responderid licere quando illud signum est institutum ob solum finem politicum; secus tamen esse quando est institutum ad profitendam fidem: nisi fortè illa lex aut recepta non sit, aut communiter non obseruetur. Ratio eius est, quia princeps per illam legē singulos interrogat circa suam fidem: atqui omnis fidelis à principe de fide interrogatus tenetur eam profiteri, quod eo casu fit gestatione talis signi: ergo fideles illius loci ad hoc tenentur.

37 Vt autem ad hæc distinctiùs respondeamus, Nota dupliciter posse cōtingere vt ex omissione talis vestis aut signi mihi incumbat periculum. Primò, si infideles inuadant urbem in qua sum, intendentes omnes qui non sunt ipsorum religionis, siue non habentes illam vestem, occidere. Aut quando princeps infidelis hoc subitò in aliqua vrbe fieri præcipit, iubetque omnes non habentes tale signum occidere. Secundò, quando ex aliqua causa vellem transire per terras infidelium, aut inter eos commorari, & id sine graui periculo facere non possem, si agnosceret Christianus.

38 CONCLUSIO I. Certum omnino est nullam ob causam licere propriè simulare professionē falsæ religionis. Hanc conclusionem sub his terminis omnes communiter admittunt; etiam ijs, quos citauit n. 26. quamuis alijs verbis contrarium asserant, vt mox ostendam. Et patet clarè ex dictis dub. 2. conclus. 3. vbi ostendi absolutè esse illicitum, non solum verè negare fidem veram, aut profiteri falsam: sed etiam id verè simulare, quia vtroque casu vera & grauis iniuria veræ fidei ac Deo irrogatur. Nihil autem refert vtrum hæc simulatio fiat verbis an factis: sicut nihil refert an verbis, an factis alium falsi criminis infimules.

39 CONCLUSIO II. Nullo modo licet ob vllam finem vti caeremonijs proprijs falsæ religioni; nisi fortè eo modo ijs vtaris, vt apertè appareat te ijs non vti vt caeremonijs, aut in ordine ad aliquem cultum aut religionem; sicut ijs vtuntur qui agunt in theatris, aut sicut vteretur circumcisione is, cui ea esset necessaria ad sanitatem recuperandam; quitamen casus fingi facilius potest, quàm accidere. Ita Turrian. 2. 2. disp. 35. dub. 5. Valentia disp. 1. qu. 3. puncto 2. dub. 4. Sanchez de Præcept. lib. 2. cap. 4. num. 14. Vasquez 1. 2. disp. 182. n. 19. & 77. vbi docet esse communem sententiam Patrum & Doctorum, obseruationem caeremoni-

Bb 2

afum

arum Iudaicarum esse mortiferam post Euangelij sufficientem promulgationem, & absurdissime dici Ecclesiam iam posse præcipere circumcisionem, aut similes caeremonias legis veteris.

40 Probatur Primò: quia, ut ostendi dub. 2. conclus. 1. non solum est illicitum verè abnegare fidem veram, aut falsam religionem profiteri: sed etiam est illicitum id facere secundum externam apparentiam, ita ex præsentibus videaris eam abnegare: atqui qui vitur caeremonijs falsæ religionis ea ratione, ut adstantibus videatur ijs uti ut caeremonijs, siue in ordine ad aliquem cultum, quoad externam apparentiam profiteretur falsam religionem: ergo illicitè illud facit.

41 Nec refert, quòd dictus vsus possit habere aliam significationem, & quòd adstantes ex ignorantia aut imprudentia colligant ijs utentem eo vsu potius significare falsam professionem, quàm aliquid aliud: quia etiam verba ambigua possunt aliud significare quàm professionem falsæ religionis, & tamen non licet ijs etiam in ea significatione ita uti, ut adstantibus ex ignorantia aut imprudentia videaris per ea falsam religionem verè profiteri, ut loco citato ostendi: ergo idem dicendum est de eiusmodi vsu caeremoniarum. Et confirmatur, quia aliàs liceret tibi tempore persecutionis Gentilium publicè coram idolo orare, & thus incendere, ac proposita ibidem idolothya comedere, modo orationem tuam secretò dirigeres ad verum Deum cum orando, ac in eius honorem thus incendiando, ac idolothya comederes præcisè ut famem pelleres. Præsertim quando nemine te circa fidem interrogante, aut ut dicta in honorem idoli faceres incitante, præceptum affirmatiuum fidei non vrgeret, atque ita omnibus facile esset effugere omnem suspicionem christianismi, & consequenter periculum persecutionis: illud autem apertissimè falsum ac erroneum est.

42 In initio legis gratiæ vsus veterum caeremoniarum erat indifferens.

CONCLUSIO III. Est post promulgationem Euangelij in Pentecoste factam mortuæ fuerint caeremoniæ veteris legis, quatenus nullus ad earum usum amplius obligabatur, nisi fortè vitandi scandali causa, aut pro aliquo tempore ex præcepto Apostolico lato Act. 15. tamen, præsertim conuersis ex Iudæis, earum vsus erat adhuc aliquandiu licitus, id què ut lex vetus non statim tamquam mala damnetur, sed paulatim abrogaretur: cum enim illæ caeremoniæ non fuerint institutæ ad aliquem falsum, sed ad verum cultum Deo exhibendum, conueniebat omnino eas non statim penitus damnari tamquam malas, sed aliquandiu adhuc tolerari, quatenus præcisè erant caeremoniæ in Dei cultum institutæ, præscindendo ab eo quòd essent futurorum significatione, id què donec legem veterem iam omnino completem, ac in posterum inutilem esse omnibus clarè probaretur. Ita ex D. Augustino S. Thomas 1. 2. q. 103. a. 4. ad 1. & cum eo communiter Scholastici, paucis exceptis.

D. Thomas.

Probatur apertè exemplo ipsorum Apostolorum, qui eas initio obseruauerunt. Nam S. Pe-

trus Act. 10. v. 14. tenuit comedere lege prohibita. & cap. 16. v. 3. S. Paulus circumcidit Timotheum, & c. 21. v. 26. obseruat leges purificationis Iudaicæ, & curat pro se & suis sacrificia offerri, quæ sine dubio ipse numquam fecisset, si ea tunc fuissent illicita.

Dices, Apostolos ea tunc fecisse, non quatenus erant caeremoniæ legis, sed merè materialiter ea vsurpasse ad vitandum scandalum.

Sed contrà est Primò, quòd dicto c. 21. v. 20. S. Iacobus, alijque seniores siue præcipui inter Christianos dicant S. Paulo: *Vides frater quot millia sunt in Iudæis qui crediderunt, & omnes amulatores sunt legis.* Deinde dicunt hos in Paulo scandalizari, eò quòd audierint eum docere discessionem à lege Moysis, & Iudæos conuersos non debere secundum legem circumcidere filios suos. Deinde suadent ei ut facto contrarium probet, & cum alijs quatuor qui habebant votum nazæorum, caput radat, aliaque illius voti caeremonias obseruet, ac sacrificia pro se offerri curet, prout præscribitur Numer. 6. v. 18. Et subditur: *Et scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse secundum legem.* Quorum consilium S. Paulus secutus est: ut ibidem narratur.

Ex quibus sic argumentor, Isti Iudæi conuersi erant amulatores legis: ergo eiusmodi caeremonias legis obseruabant formaliter, & ut caeremonias legis, & tamen in hoc non reprehendebantur ab Apostolis; imò S. Iacobus eorum Episcopus simul cum ijs eas caeremonias obseruabat. Item suaserunt S. Paulo ut eas caeremonias ita obseruaret, ut ostenderet se secundum legem ambulare, & non docere discessionem à lege, siue huius obseruationem esse illicitam, quibus hic acquieuit, ut suo facto ostenderet se ista non docere: ergo sensit illius obseruationem non esse illicitam, aliàs enim debuisset illius obseruationis suaseribus non acquiescere, sed palàm ostendere se id docere, & meritò docere. Tertiò, curauit pro se offerri sacrificium, aut saltem habuit intentionem id faciendi, nisi fuisset à tumultuantibus Iudæis ipsum comprehendentibus impeditus, hos autem nullo modo potuit aliter vsurpari nisi ut caeremonia legis, & clarissimum est eos, qui fuissent id oblaturi, tali ratione id fuisse facturos. & consequenter si hoc fuisset illicitum, peccasset S. Paulus illos inducendo, ut pro se sacrificium offerrent: sicut iam sine dubio peccaret, qui Iudæum ad aliquid simile induceret.

Secundò, contra eam responsionem facit, quòd si tunc fuisset illicitum eas caeremonias ut tales vsurpare, Apostolus perniciosè simulasset se eas ita obseruare: nam cum, ut patet ex dictis, eas obseruaret ea intentione, saltem quantum exterius apparere poterat, ut alijs suo facto persuaderet obseruationem legis esse licitam, seque non docere contrarium, alios in perniciosum errorem induxisset; quia ex ipsius exemplo potuissent meritò credere id esse licitum. Dicta autem sine magnatanti Apostoli iniuria non possumus de eo suspicari. Quæ fusè etiam ex hoc alijsque locis probat D. Augustinus epist. 19. ad D. Hieron.

Ad

46 Ad primum argumentum positum nu. 25. responsum est n. 19. & 20. Ad secundum, Respondeo exemplum Naaman nihil facere ad rem: nam ipse non flecebat ibi genua quasi honorandolum Remmon, neque hoc villo modo etiam quoad externam apparentiam simulabat: sed solum flecebat genua in obsequium sui regis, ut scilicet hic inter adorandum posset illo commodius niti, ut aperte loco citato innuitur. unde in isto loco adorare respectu Naaman non significat deferre cultum, sed incurrare se, siue inflectere: nam Naaman solum petit ut rege ingresso templum & super eum innitente ipse possit in templo adorare, siue se inflectere, nimirum ut rex et commodius innitatur: hoc enim proprie significat Hebraei *וַיִּשְׁתָּחוּ*, id est incurrauit se, quod noster interpretes communiter vertit *adorare*, quia adorantes incurraunt se. Nullum ergo falsum cultum Naaman ibi simulauit, sed solum debitum obsequium suo regi exhibuit. Quod autem id exhiberet in templo, vel extra templum, hoc erat per accidens.

Ad tertium, Respondeo aut D. Hieron. benignè interpretandum, ut quidam conantur facere, aut cum D. Augustino epist. 19. ab eo recedendum esse.

47 Ad primum argumentum positum n. 26. iam responsum est. Ad secundum, Respondeo initio scripsisse ut illis ceremonijs, ut iam ostendi: modo autem id nullo modo licere. Ad tertium, nego assumptum: nam Ecclesia Catholica hoc in Abassinis numquam probauit, sed semper damnauit, sicut etiam eorum schisma, & alias hæreses damnat. Qua de re vide nostrum Godinium de Abassinorum rebus à cap. 27. vsque ad 32. Quod autem tam alij quidam quam Lorca contendunt id licite fieri ad imitandum Christum, aut ad mortificationem carnis, sicut in hunc finem multi laudabiliter se flagellant; sine fundamento dicitur, & contra sensum totius Ecclesiae, quæ post promulgatum sufficienter Euangelium, quando in ea iam desijt omnis distinctio inter Iudæum & Græcum, circumcidentes se semper habuit pro Iudæis, Mahumetanis, aut hæreticis; & baptizatos id facientes tamquam apostatas puniuit: quod immeritò faceret, si id ad imitationem Christi, aut ad mortificationem liceret. Item malè Apostolus ad Galatas 5. dixisset: *Ego autem Paulus dico vobis; quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* nam ut summum debuisse dicere: Si obseruetis circumcisionem, quasi adhuc necessariam ad salutem, aut ut ceremoniam legis adhuc obligantis, Christus vobis nihil proderit.

48 Confirmatur, quia si liceret se circumcidere ad imitationem Christi, simili ratione ob eundem finem etiam liceret ritu Iudaico immolare & comedere agnum paschalem, atque ita totam legem veterem obseruare, quia Christus hoc fecit, quod absurdissimum est.

Adde, Abassinos circumcidentes suos infantes non imitari Christum qui neminem circumcidit, sed octauo die sponte circumcisionem suscepit. Quare nec maiores suos infantes circumcidentes Christum imitantur, (quia hac ra-

tione ipsi non suscipiunt circumcisionem) nec etiam infantes eum imitantur patiendò circumcissionem, quia non sponte, sed inuiti ac reluctantes circumcidentur. Imò neutri hac in re Christum imitari possunt; quia nec magni octauo die, nec parui sponte circumcidi possunt.

Ad quartum, Respondeo Primò, hoc saltem non posse habere locum in circumcissione infantium, qui mortificationis incapaces sunt.

Respondeo Secundo, non quamuis mortificationem licite assumi, sed eam solam quæ ad corpus domandum utilis est, nec tamen illud aliqua sui parte minuit, nec nimium valetudinem affligit. Aliàs laudabile esset aures sibi aut nares mortificationis causa præscindere, quod absurdissimum est. Idemque est de circumcissione, qua etiam pars aliqua corporis abscinditur. Adde, eam ad mortificationem esse inutilem: nam excepto fortè tempore illo quo dolor eius perseuerat, nec corpus affligit, nec domat; nec sicut flagellatio sæpius repeti potest.

CONCLUSIO IV. Catholici versantes inter hæreticos, ad vitandum graue periculum, die prohibito licite vescuntur carnibus, quando existentibus cum alijs, qui eos ignorant esse Catholicos, ex apponuntur sine vlla omnino mentione prohibitionis Ecclesiae. Secus autem est Primò, quando quis ab omnibus præsentibus scitur esse Catholicus. Secundò, quando solum adest periculum irrisuionis; aut quando quis sine notabili periculo necessitatem edendi potest aliqua industria euitare, v. c. prætexendo debilitatem stomachi non ferentis elum carniū, aut aliquam similem causam. Tertio, quando ex ea comestione oriretur scandalū, ut si alij putantes aliquem à fide defecisse, ad idem incitarentur. Quarto, quando alij Catholicos inuitant, aut se mutuo hortantur ad eas comedendas, aut in contemptum præcepti Ecclesiae, aut ut ostendant se non esse Catholicos, aut se non curare præcepta Ecclesiae; aut dicendo, Videamus an aliquis inter nos sit Papista, qui non audeat comedere carnes, &c. Et hanc puto esse mentem Auctorum quos citauimus n. 29.

Prima pars probatur: quia tali casu comedens carnes nec peccat contra præceptum Ecclesiae, quod in tanto periculo non obligat; nec etiam contra præceptum aut confessionem fidei quasi hanc suo facto videatur negare: nam illa comestio nec ex natura sua, nec etiam ex hominum instituto est signum professionis falsæ religionis, aut negationis veræ: ut per se patet (quia aliàs si quis Catholicus solus, aut ratione morbi, aut ut satisfaceret gulæ, comederet carnes die prohibito, peccaret contra confessionem fidei: quod aperte falsum est.) nec etiam est tale signum ratione circumstantiarum, quia nullæ hic adfunt quæ eam ad hoc significandum possint determinare.

Nec obest quod fortè aliqui ex eius facto suspicabuntur eum non esse Catholicum, quia nec ipse tenetur hanc suspicionem (quæ non est tantum momenti) cum tanto suo periculo euitare: nec ipsa, quæ diu interius in animo manet,

Bb 4 potest

Naaman post conversionem nec vere nec simulatore adorabat idola.

August.

Ecclesia nū- qui probauit quod Abassinii suos filios circumcidant. Godinius.

Galat. 5.

49

Non quæuis corporis mortificatio licita.

50

Licetè quandoque ad vitandum periculum edimus cibos prohibitos.

Quandoque ad illicitum fit.

51

potest hanc comestionem afficere, aut eam determinare, ad significandam defectionem à fide. Ad hoc enim requiritur aliqua circumstantia externa eam comestionem afficiens, ut in simili ostendi disp. 10. n. 41. & 42.

52 Secunda pars probatur, quantum ad primum & secundum casum: quia tunc nulla est sufficiens causa faciendi contra Ecclesie præceptum. Nam irritio illa est parui momenti & contemnenda, vel potius ut gloriosa pro Deo appetenda. Item quando quis ab omnibus noscitur esse Catholicus, nullum ei ex illa abstinence præcisè potest imminere periculum. Non tamen sufficeret ut teneretur ab eo esu abstinere, quod unus aut altera quibus tibi non imminet periculum, sciret te esse Catholicum, modò ab alijs qui id nesciunt ex ea abstinence imminet periculum, nisi fortè sit periculum grauis scandali, de quo mox dicam.

53 Probatur tertius casus: quia mea comestio tunc cederet in graue religionis nostræ, ac animarum detrimentum, quod teneor etiam cum graui meo periculo vitare, ut communiter omnes fatentur. Sed hoc maximè locum habet in personis magnæ auctoritatis, quorum exemplo multi in utramque partem mouentur: ad quod etiam necesse est ut eorum factum sit publicandum; quia aliàs nequit parere scandalum. Quare quando tales versantur inter omnino ignotos, nequit esse periculum talis scandali.

Quartus casus probatur: quia tunc illa comestio à circumstantijs determinatur ad significandam aut defectionem à fide & obedientia Ecclesie, aut professionem contrariæ fidei.

54 Ut autem hic vltimus casus, & prior pars nostræ conclusionis clariora sint; Noranda est doctrina Apostoli 1. ad Corinth. 10. ubi interrogatus an liceret comedere idolothyta, cum cap. 8. v. 1. 4. & 7. docuisset idolum nihil esse, nec posse reddere cibos sibi immolatos immundos, nisi ijs, qui putant eorum comestionem cedere in honorem idoli, qui consequenter ea comestione polluantur: ideoq; propter horum conscientiam ait non esse comedenda idolothyta in ijs circumstantijs, in quibus hie ea comestio possit videri signum honoris idolo exhibiti. Deinde c. 10. v. 27. ait: *Si quis vocat vos infidelium* (scilicet ad conuiuium) *& vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit, Hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiam: conscientiam dico non tuam, sed alterius.* Quibus clarè docet, comedere idolothyta in communi mensa instar aliorum ciborum, sine reflexione exterioris ostensa ad hoc quòd sint idolothyta, siue quando nemo facit mentionem quòd sint idolothyta, nullo modo esse signum honoris idolo exhibiti, ideoque id licitè fieri; secus tamen esse quando aliquis dicit esse idolothyta: quia hac ratione tacitè innuit ea comedi in honorem idoli, aut etiam alios ad hoc ita faciendum inuitat; ideoque ea tunc comedens astantibus videtur ea secundum mentem inuitantis, siue in honore idoli come-

Quando licet comedatur idolothyta:

quando illicitè.

dere, cum enim ea in re obsequatur inuitanti, etiam ipsius intentioni videtur inferuire: atque ita illa comestio respectu astantium est signum honoris idolo exhibiti; & ideo addit Apostolus: *Conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius.* Ac si dicat: Illa comestio mala est, non quia tu in honorem idoli comedis, sed quia astantibus id ita videris facere, siue quia tua comestio in his circumstantijs est illis apparens signum talis intentionis. Et similis omnino est ratio in casu primo & vltimo nostræ conclusionis. Quæ doctrina etiam valde notanda est propterea quæ infra dicemus, & ad soluendos varios casus, qui circa similes materias accidere possunt.

CONCLUSIO V. Catholicum adire conciones hereticorum per se, non est signum professionis falsæ fidei; nam ob varios alios fines id fieri potest; & in quibusdam locis ubi Catholici hereticis permixti habitant, multi etiam noti Catholici quandoque eas conciones adeunt sine vlla suspitione hæreseos. vnde etiam inferitur, id ob iustam causam, quando abest omnè periculum peruerisionis ac scandali, licitè fieri posse. Ita Valentia 2. 2. disp. 1. q. 2. puncto 2. dub. 4. in fine. Azor tom. 1. Moral. l. 8. c. 27. q. 5. Sanchez l. 2. de Præceptis c. 4. n. 26. ubi tamen meritò requirit grauem aliquam causam, ut id licitè fiat; quæ vix videtur posse esse alia, quam ut concionatoris falsæ doctrinæ & imposturæ possint clariùs deprehendi, & refutari. Quare indoctis vix vnquam eiusmodi iusta causa videtur posse accidere, nisi cum famuli coguntur suos dominos conciones adeuntes honoris præcisè & obsequij causa comitari. vnde etiam Sanchez supra satis apertè improbat eos, qui ex sola curiositate eas adeunt; nec ego eos vnquam probare potui.

CONCLUSIO VI. Talis autem accessus esset signum saltem alicuius communicationis siue consensus cum hereticis quia tales sunt. Primo, quando quis adeundo conciones simul cum hereticis in eorum caeremonijs communicaret, v. c. cum ijs simul canendo psalmos, aut aliter communiter orando. Hæc enim semper habitata sunt tamquàm notæ communicationis in fide.

Secundò, quando quis id faceret ut concionatori gratificaretur, eumque honoraret; hoc enim apertè esset ipsius actionibus fauere, eique auctoritatem in malo addere.

Tertiò, quando princeps aut magistratus hereticus præcipit omnibus subditis ut conciones hereticas adeant: cum enim hac ratione ipsi concionatores multitudine auditorum honorantur, iisque ea ratione auctoritas accrescat, & consequenter eorum doctrina etiam maiorem auctoritatem habeat; parer eiusmodi populi ad concionem confluum cedere in fauorem hæreseos, & fidei Catholicæ iniuriam. Item cum princeps hereticus in illum finem hunc accessum præcipiat, qui ei obediunt, eidem fini & consequenter hæresi suo facto fauent, idque hoc externo signo proficiuntur. Iuxta dicta in simili 54.

Nec refert quòd Catholici eas conciones adeuntes protestentur se id facere non ut hæresi vlla ratione faueant, sed solum ut principium

55
An licitè
audiamus
conciones
hereticorum

Valentia
Azor.
Sanchez.

Ex sola
curiositate
hereticorum
conciones
adeuntur.

56
Quando
peccent
qui
adeuntur.

57
Principi
beneficentia
querant
conciones
hereticas
licet obedi-

58

ciuilem obedientiam exhibeant; quia facto suo contrarium ostendunt, ut iam probauimus, & hoc ipso quo intendunt hac in re principi obedire, implicite simul intendunt finem a principe intentum promouere, & consequenter hanc fauere, ut iam ostendi.

59 Idemque dicendum esset, etsi ipse princeps in suo edicto expresse diceret se hac in re nihil aliud exigere quam ciuilem obedientiam, nec vlllo modo velle quemquam cogere ut a fide sua deficiat; quia ipse facto, ut iam ostendi, contrarium facit; nec hoc præceptum potest esse ciuile, aut immediatè ob finem merè ciuilem præcipi, sed immediatè ipsius finis non potest esse alius quam iam dictus, aut etiam peior, ut scilicet Catholici in externis illis ritibus se hæreticis conformet, & hacratione paulatim peruertantur. Nec enim fieri potest ut passim Catholici eas conciones frequentent, & paulatim non peruertantur saltem magna ex parte. Quamuis autem quibusdam in fide firmiteribus hac ex parte non sit periculum; tamen suo exemplo alios minus firmos ut templum adeant inducendo, aut eos in hoc confirmando sunt ipsi scandalo, & causa ruinæ. Atque ita, ut in simili ait Apostolus 1. ad Corin. 8. v. 11. perit infirmus in eorum exemplo, propter quem Christus mortuus est.

1. Cor. 8.

Quæ confirmantur etiam auctoritate Sanctiss. Domini nostri Pauli V. qui consultus an liceret Anglis Catholicis eiusmodi edicto sui regis obedire, expresse definiuit id nullo modo licere, ut patet ex bulla ante aliquot annos ab eo super hac re edita.

60 Ex his patet Primò, in Anglia eos, qui ut edicto regis pareant templis hæreticorum adeant, merito tam à Catholicis quam ab hæreticis censeri à fide, saltem ex parte & quoad apparentiam externam, defecisse, atque ita contra præceptum non negandi fidem suo externo facto peccasse.

61 An liceat precibus hæreticorum interesse.

Patet Secundò, omnino illicitum esse adire templum hæreticorum aut aliorum infidelium, dum alia sua officia siue preces celebrant, atque his ita interesse ut cum ijs in his exterius participes, v. c. simul cum ijs orando, aliisque saltem quoad externam apparentiam faciendo, quæ alij, qui verè cum ijs in religione communicant, faciunt; quia hæc sunt verè externa signa communicationis cum ipsis in fide; nam sunt vera externa communicatio cum ipsis in ijs caeremonijs, quibus exterius suam fidem profitentur. Quod clariùs adhuc patet, quando id fit iubente hæretico principe aut magistratu, ut patet ex dictis.

62 Secus est quando quis merè materialiter ijs interest, ita scilicet exterius se gerendo, ut aperte appareat cum cum alijs in ijs caeremonijs non communicare, ut si ea spectet sine vlllo signo reuerentiæ, nec vlllo modo eorum ritibus secundum aliorum laicorum morem se accommodando, sed planè omnino se habendo ac si spectaret aliquam comœdiam.

4. Reg. 5.

Et hac ratione 4. Reg. 5. Naaman licitè vnà cum suo rege intererat sacrilegis sacrificijs, his nullam reuerentiā exhibendo, sed solum re-

gi suo debitum obsequium præstando. Eademque ratione famuli Catholici suos dominos hæreticos, & ancillæ suas dominas ad templum hæreticorum comitari possunt, quando id sine graui incommodo effugere non possunt; ita scilicet in his se gerendo, ut solum dominis suis non autem hæreticorum ritibus reuerentiā exhibere videantur. Ita Pefantius 2. 2. q. 3. art. 2. Sanchez. disp. 1. q. 3. & Sanchez in Præcepta 1. 2. c. 4. n. 26. in medio. & Malderus 2. 2. q. 3. art. 2. membr. 3.

Vbi etiam bene notat, licere Catholicis in locis hæreticorum habitantibus amicitia causa adire eorum conuiuia nuptialia, ijsque bene precari, etsi more hæretico contrahant, atque adeo interesse ipsi contractui. Et simili modo licet comitantur eorum funera, similiaque amicitia officia ipsis in eiusmodi rebus præstant: modò hac ita faciant, ut in caeremonijs & precibus cum ijs non communicent, sed ea tamquam nihil ad se pertinentia, & quasi actionem profanam spectent. Docuit hæc olim pulchre Tertullianus lib. de Idololatria cap. 16. & 17. ubi ait: Circa officia verò (quæ scilicet Christiani Gentilibus exhibent) communium solemnitate, ut roga pura, ut sponsalium, ut nuptialium, ut nomenclaturæ, nullum putem periculum obseruari de statu idololatriæ, quæ interuenit. causa enim sunt consideranda, quibus præstat officium: id est, cum res ad quas honorandas vocor, sint licitæ, eas mea præsentia honorando non pecco. Deinde paulò inferius sibi obijcit: Sed his accommodantur sacrificia, id est, in his solemnitatibus sacrificia adhibentur, quibus Christiani vocari debent interesse; & respondet, Si in vocatu, nec in sacrificijs sit ritus officij, & opere mea expunctio, quid tum? si liber. scilicet adire: id est, si meam operam ac officium solum amicus exigit, & ego exhibeam, ut vocatus ad nuptias, aut similem solemnitatem hanc honorem, non autem ut sacrificijs communicem; nihil ad me spectat quod ipsi sacrificent, si libeat mihi solemnitati officij causa interesse; subdit, Vtinam quidem nec videre possimus, quæ facere nobis nefas est. Sed quoniam ita malis circumdedit saculum idololatria, licet adesse in quibusdam, quæ nos homini, non idolo officiosos habent. Planè ad sacerdotium & sacrificium vocatus non ibo (propriū enim idoli officium est) sed neque consilio, neque sumptu, aliante opera eius modi fungar. Si propter sacrificium vocatus assistam, ero particeps idololatriæ; si me alia causa coniungit sacrificanti, ero tantum spectator sacrificij. Deinde pergit docere, famulos posse suis dominis sacrificantibus assistere, & ciuilia exhibere ministeria; nullo tamen modo posse ipsi sacrificio vllam suam operam impendere. Quæ fusius citare volui, quia supradicta omnia non solum auctoritate, sed etiam ratione pulchre confirmant.

Tertull.

Patet Tertio, nullo modo licere Catholicis degentibus inter hæreticos, iuxta præceptum magistratus hæretici, contrahere matrimonia coram Ministris hæreticis; quantumvis prius aut postea ritu Catholico coram sacerdote contrahant. Ita Malderus supra. & probatur: quia cum magistratus id præcipiat, ut contrahentes hac ratione agnoscant cum Ministrum

Qua ratione liceat famulis hæreticis dominos ad templum hæreticorum comitari.

Licet Catholicis adire conuiuia nuptialia hæreticorum, & funera comitantur.

Tertull.

63 Coram Ministris hæreticis illicitè contrahuntur matrimonia.

Malderus.

tan.

tamquam legitimum vera Ecclesiae Ministrum, & se alijs in ritu contrahendi matrimonia conformem, hoc ipso quo Catholici magistratui hac in re obediunt, externo facto profitentur se ea facere, quae magistratus intendit: quod patet repugnare professioni fidei. Secundò, quia illi contractus coram Ministris celebrantur cum certis quibusdam ritibus haereticis proprijs, in quibus contrahentes necessarìò cum ijs communicant, cum circa ipsos, & eorum causa exhibeantur: quod, ut patet ex dictis, illicitum est.

Secus est de ijs, qui solum coram magistratu civili contrahunt, aut testantur se contraxisse, modò etiam ritu Catholico prius vel postea contrahant, quia illud solum in finem politicam exigitur, ut scilicet publicè constet quanam sint coniuges.

Patet Quartò, responsio ad 4. difficultatem positam num. 32. dicendum enim est manducare idolothyta per se non esse malum, sed solum quando est signum cultus ipsius idolis exhibiti, aut participationis ex sacrificijs illorum; ut si comedantur publicè in idolo sine in loco sacrificij, aut cum ijs qui testantur se ea comedere in honorem idoli, aut ad ita comedendum expresse vel tacite inuitant. Patet ex auctoritate & explicatione Apostoli allata num. 34. Ad auctoritatem D. Augustini, respondeo illum loqui de idolothytis positus in idolo, de quibus ex circumstantijs clarè constat esse idolothyta: quod nescio qui fieri possit, nisi ad sint qui id asserant, cum, ut ipse ibidem etiam argumentatur, fieri possit ut illi cibi eò ob aliam causam allati sint. Quare D. Augustinus loquitur in casu quo illa comestio sit signum participationis ipsius sacrificij, & honoris idolo exhibiti. Quia tamen fieri posset ut ille homo omnino solus ibi esset, atque ita illa comestio respectu nullius esset verè tale signum, ideo D. Augustinus non dicit absolute eam esse malam, sed eam melius Christiana virtute respui, quia scilicet facili fieri posset ut alij oculi adessent, aut superuenirent, atque esset periculum ne comestio illa alijs esset signum peruersi cultus. Lorca autem supra dicit Augustini responsionem esse nimis duram, sed facile, ut iam ostendi, potest ita explicari ut dura non sit.

Lorca.

65
vestibus
idolorum
sacrificijs
destinatis
illicite uti-
tis.

Bañez.
Pefant.
Turrian.
Sanchez.

CONCLUSIO VII. Ob nullum periculum licet uti vestibus directè, & per se destinatis ad cultum falsum, quales sunt, quibus idololatriæ inter sacrificandum ex instituto utuntur. Quia ex communi hominum usu & æstimatione illa gestatio est determinata ad significandum talem cultum. Et hæc est communis Doctorum sententia, ut patet ex Bañez 2.2. q. 3. ar. 2. dub. 2. conclus. 4. Pefantio disp. 1. q. 5. Turrian. disp. 35. dub. 4. Sanchez de præcept. l. 2. c. 4. n. 21.

Contrà verò omnes communiter fatentur, ex rationabili causa licere aliquando gestare vestes primi generis ex recensitis num. 24. quia cum hæc nec directè, nec indirectè sint instituta ad profitendam falsam fidem; nequeunt huius esse signum, nisi fortè ratione aliquarum circumstantiarum. ut si fortè in aliquo loco inter Turcas, ubi multi degunt Christiani, qui

omnes utuntur veste distincta à Turcica, aliquis notus antè Christianus sine vlla alia apparentia iustæ causæ publicè inciperet gestare habitum Turcicum; tali enim facto in ijs circumstantijs daret vulgò omnibus iustam causam suspicandi eum inclinare in turcismum, cum non possent aliam causam excogitare, cur illud faceret.

CONCLUSIO VIII. Ad vitandum graue periculum licet quandoque uti vestibus secundarij generis ex recensitis num. 24. ut si infideles subito inuaderent Christianos, aliquo loco inter eos, aut etiam alibi habitantes, ea intentione ut hos omnes interficerent: tunc enim posset quis similem vestem sibi assumere, ut hoc modo ab ijs non posset agnosci, atque ita eorum manus euaderet. Ita Azor tom. 1. lib. 3. Moral. c. 24. q. 4. Turrian. Pefant. Bañez conclus. 2. & Sanchez nu. 19. citati nu. 65. cum multis alijs quos hic citat.

Probant id aliqui Primò, quia cum istæ vestes solum ex instituto, aut consuetudine habeant vim significandi gestantem profiteri talem religionem, & natura sua habeant alium usum, sunt ex se indifferentes ad hoc vel illud significandum; atque ita eorum gestatio non est necessarìò signum falsæ religionis. Secus autem aiunt esse in verbis, quæ cum solum sint inuenta ad significandum, sunt absolute determinata ad rem certam significandam, v. c. in presenti materia ad significandam professionem veram aut falsam fidei. Secundò, quia si illa gestatio esset professio falsæ fidei, infideles eas vestes gestantes hoc ipso peccarent, & consequenter illicite hoc ipsis præciperetur. quod constat esse falsum; nam Romæ ipse Pontifex præcipit ludæis ut gestent pileum flauum, quo tales esse cognoscantur.

Sed hæc vel nimium probant aut nihil: nam si primum aliquid probaret, probaret etiam licere tegere suam religionem utendo verbis ambiguis, quæ nata sunt significare profertem esse Turcam atque etiam aliquid aliud indifferens, idque etiam eo casu, quo audientes ea acciperent in priore sensu. quod num. 14. ex communi sententia ostendisse falsum. Idem probaret secundum argumentum: nam princeps Christianus habens in suo exercitu diuersæ religionis homines videntes omnes iisdem vestibus, potest iustas ob causas, v. c. ut sciat quæ ratione quibusque debeat fidere, omnibus præcipere, ut singuli patam dicant quam sectam profiteantur, atque ita ut unus dicat se esse Mahometanum, alter Iudæum, alter Lutheranum, &c. vnde secundum illorum modum argumentandi, sic argumentor: Ille princeps licet hoc illis præcipit, ergo illi non peccant dicendo se esse Mahometanos, Iudæos, &c. ergo etiam Catholicus ut vitet pericula, potest saltem cum restrictione mentali dicere se esse talem, ita ut id dicendo non peccaret contra confessionem fidei.

Ut igitur probemus conclusionem, recolenda sunt dicta supra disp. 10. nu. 51. ubi ostendi eadem verba sæpè ratione diuersarum circumstantiarum alia atque alia significare. Quod multò

Quando li-
citè aut il-
licite utant
vestibus
Turcicis.

66

Azor.
Turrian.
Pefantius.
Bañez.
Sanchez.

67

68

multo magis habet locū in alijs signis, præsertim ijs, quæ diuersum vsum habere possunt. Respondet igitur, etsi gestatio talium vestium alias significet gestantem profiteri talem aut talem fidem: id tamen nullo modo in his circumstantijs significat, sed solam intentionem latendi. Hinc etsi in casu conclusionis, dum infidelibus omnibus videntibus quoddam aliquis Christianus tali veste indutus paulatim se subduceret, siue inde discederet, possit contingere ut eorum nemini occurrat eum fortè esse Christianum, quia super hac re non reflectunt; tamen si suspicarentur eum fortè esse vnum ex Christianis, aut super hoc reflecterent, aut nullus aut vix vllus ex multis millibus ob illam vestem suspicaretur eum desisse esse Christianum; sed cogirarent eum cupere ea ratione latere, & mortem effugere: secus esset si coram ijs abnegaret fidem, aut diceret se iam esse, aut velle esse Turcam aut Iudæum; omnes enim tunc conciperent eum saltem timoris causa fidem suam negare. Ex quibus patet distinctio inter verba, & gestationem eiusmodi vestium, & consequenter responsio ad argumentum contrarium positum n. 33. Nam in eiusmodi casibus verba immediate interuiunt ad dissimulandam propriam fidem aut alienam simulandam; vestes verò præcisè ad occultandam personam.

69 Sed petes, qua ratione excusari possint à peccato illi infideles, qui in casu posito nu. 67. principi, aut etiam alteri interroganti cuius sectæ sint, respondent se esse Turcas, Lutheranos, &c. Omnino enim videtur dicendum, eos non peccare id dicendo; nam aliàs nemo id illis licitè præciperet, eoque inuitaret ut dicerent cuius sectæ sint; nam illicitè vrgeo aliquem ut faciat id, quod facere licitè non potest.

Respondet, eos eo facto non peccare, quia cum ab ijs non petatur ut fidem suam profiteantur, eamque asserant, sed ut præcisè veritatem manifestent circa se ipsos & statum suum faciāt: idque eodem omnino modo sicut si eam de statu siue fide alterius manifestarent si interrogarentur, cuius religionis hic sit; ipsi simpliciter respondendo se esse Iudæos, &c. non censentur id facere ut fidem suam profiteantur, aut hanc veram esse asserant, sed præcisè ut veritatem de se testentur, sicut eam de alio interroganti testarentur, quare etsi peccent eam fidem sectando, tamen posito quoddam eam sectentur, non peccant illud præcisè ex dicta intentione dicendo, sicut non peccaret qui diceret se esse vulturum.

70 Simili modo Iudæi Romæ ferentes pileum An peccent Iudæi ferentes pileum flavum. flavum in eo non peccant, si id faciant præcisè ut obediant Pontifici: nam hic illud non præcipit ut ipsi ea gestatione suam fidem profiteantur, sed ut ij qui sunt istius fidei ab alijs distinguantur. Quamvis igitur Iudæi peccent tenendo falsam fidem, posito tamen quoddam eam teneant non peccant gestando dicta intentione cum pileum.

71 Secus esset si Christianus ita interroganti responderet se esse Iudæum, aut sine iusta causa illum pileum ferret ut putaretur esse Iudæus; quia cum non posset id facere ob alium finem

saltem quoad externam apparentiam, nisi ut crederetur esse Iudæus, illis verbis, eoque facto significaret se esse talem, aut saltem se velle videri talem: atque ita quoad externam saltem apparentiam fidem negaret. quod est absolute malum.

CONCLUSIO IX. Non est improbabile in casu in conclus. 8. expresso, alioquin omnino similicere etiam uti vestibus quarti generis ex recensitis n. 24. ita Azor tom. 1. Moral. l. 8. cap. 27. q. 4. in fine. & Sanchez l. 2. de Præcept. c. 4. nu. 20. & pater ex dictis, quia, ut iam ostendi, usus illius rei in tali casu nequit esse signum professionis illius.

Bene tamen notat Sanchez ibidem iuncto n. 27. nulla ratione ob vlla pericula vitanda fore licitum ferre tale signum, siue vestem, quando princeps non solum Mahometanis, sed omnibus suis subditis aut in regno suo degentibus, cuiuscunque fidei essent, præciperet talem vestem, aut tale signum ferre, ad testandum se esse cultores Mahometis. Ratio diuersitatis est, quia cum in priore casu ille princeps præcipiens solis Turcis vsum talis vestis, nullo modo suo edicto præciperet ut Christiani suam fidem negarent, aut quid simile tali signo testarentur, nec etiam quisquam Christianus periclitaretur præcisè quia hoc non ferret; illud in dicto casu assumere non esset signum abnegationis fidei, sed desiderij latendi; secus esset in secundo casu, quia quicumque viderent tunc aliquem Christianum hoc signum assumentem, statim crederent eum hoc facere, ut hac ratione regis voluntati satisfaceret, & ita mortem effugeret. vide dicta n. 54. & 57.

Nota Secundò, non semper licere uti his vestibus quando licet uti vestibus 2. & 3. generis ex recensitis num. 24. quia cum vestes 2. & 3. generis non sint per se institutæ ad significandam directè professionem fidei; facilius possunt occurrere circumstantiæ, in quibus hanc non significant. Quare saltem ob Doctorum auctoritatem non est omnino improbabile eum cui ob graues valde causas necessariò esset transiendum per terras infidelium, aut in ijs aliquandiu commorandum, nec posset hoc tutò facere nisi assumptis eiusmodi vestibus, id licitè facere. hoc enim tenent quidam viri docti, & aperte insinuant Bañez & Sanchez suprà citati nu. 19. & 22. & quidam alij. Secus tamen omnino est dicendum de vestibus quarti generis; & credo dictos auctores de his idem mecum sentire. Imò cum Maldero l. 2. q. 3. a. 2. membr. 3. conclus. 3. credo longè verius esse in eo casu esse illicitum uti vestibus secundi generis, ex dictis n. 24. quia hæc saltem secundariè institutæ sunt ad significandum directè cultum, siue professionem falsæ fidei. & quamvis ratione circumstantiarum hæc significatio omnino tollatur in casu proposito in conclus. 8. aut similibus; secus tamen videtur in casu præsentis, eique similibus. Nec refert quoddam secularis in simili casu licitè utatur vestibus veri Religiosi, quia ipse licitè cupit videri Religiosus, nemo tamen licitè cupit videri cultor falsæ religionis. Hinc etiam secularis ex iusta causa posset in vero sensu licitè uti verbis

ambi-

72

Azor. Sanchez.

73

74

Bañez. Sanchez.

Malder.

Quare potius liceat assumere vestes Religiosi Christiani quam idololatæ.

ambiguis, quibus alij intelligerent eum significare se esse verè Religiosum, illicitè tamen ita significaret se esse sacerdotem idolorum.

75 Nota Tertio, in his omnibus casibus cauendum esse scandalum; quod faciliè accideret quando quis uteretur eiusmodi signis coram eis, qui ipsum norunt, & ignorantes causam ob quam id licitè faceret, putarent eum negasse fidem, eiusque auctoritate ad hanc negandam incitarentur, aut saltem ad eiusmodi signis illicito modo utendum.

76 CONCLUSIO X. Quando princeps infidelis statuit ut Christiani in ipsius terris degentes gerant certum signum quo tales agnoscantur, siue id faciat ob finem politicum, siue ob aliud, licitè ad vitandum graue periculum eiusmodi signi gestatio omittitur à Christianis, tam indigenis, quam alijs quibus illac transeundum est. Ita Auctores citati pto conclus. 8. & patet ex dictis; quia ille princeps nullam habet potestatem præscribendi mihi certum modum, quo in tali casu teneatur profiteri meam fidem, quare ommissio illius signi in tali casu nullo modo est signum abnegationis fidei. Et confirmatur: quia aliàs posset earatione tyrannus statim deprehendere omnes Christianos in ipsius terris degentes, eosque occidere, & ita fidem penitus extinguere. quod esset grauissimum incommodum.

Ad argumentum Caietani positum num. 36. nego maiorem: nulla enim hic est fidei interrogatio, ad quam fidelis teneatur respondere.

D V B I V M IV.

Quibus modis obliget præceptum affirmatiuum confessionis fidei:

77 Nota hoc præceptum dupliciter posse nos obligare. Primò per se, siue ratione ipsius fidei, quæ hic & nunc confessionem sui externam postulat, ne ipsius honor detrimentum patiatur. Secundò, quasi per accidens ratione alicuius alterius virtutis. Ponemus autem hic breuiter varios casus vtriusque huius obligationis, & sequenti dubio quasdam difficultates circa eas occurrentes examinabimus.

78 CONCLUSIO I. Fides obligat ratione sui ad confessionem. Primò, quando quis recens admittitur in Ecclesiam; cum enim homines nequeant videre internam fidem, talis visibili Ecclesiæ constanti ex hominibus non modò interna fide, sed etiam externa eius confessione debet vniri. Deinde hæc vnio nequit fieri inter homines & humano modo nisi per externum aliquod signum: tale autem signum necessariò debet esse confessio fidei saltem implicita; imò ea ipsa petitio qua quis petit admitti ad Ecclesiam siue communionem fidelium est quedam implicita confessio fidei. nā hoc ipso quo ostendo me velle Ecclesiæ vniri, declaro me eius fidem credere, atque ita hanc externus profiteor. Hinc baptismus à Trident. sess. 6. c. 7. dicitur Sacramentū fidei, quia in eo fidē profitemur; vnde etiam Ecclesia semper iussit eos, qui ipsam adulti volūt ingredi, explicite fidei articulos profiteri.

Trident.
Baptismus
Sacramentū
fidei.

79 Secundò, quando quis alios tenetur in fide instruere: hoc enim fieri nequit nisi ipse eā profiteatur. Quomodo enim potero persuadere ut hoc vel illud credas, nisi ostendam me id credere?

Tertio, quando alicuius externa confessio est necessaria, vel valde utilis ad aliquoū vel conuersionem ad fidem, vel in eadem vacillantium confirmationem. Quod maximè accidit quando quis est magna auctoritate apud aliquos infideles aut minus firmos in fide, præsertim si hi alias crederentur fidem metu tormentorum, aut similem ob causam negaturi: talis autem tūc tenetur profiteri fidem non tantum ratione caritatis, qua tenetur aliorum saluti consulere, sed etiam ratione virtutis fidei, cuius honor exigit ut eam non modò in nobis, sed etiam in alijs quantum possumus promoueamus. sicut virtus v. c. castitatis, non modò obligat me, ut castè viuam, sed etiam ut quantum possum peccata luxuriæ in alijs impediam. Ex quo patet et si alij teneantur ex præcepto negatiuo non negare fidem; tamē me ex præcepto affirmatiuo eo casu teneri ad confessionem fidei; quia hanc omittendo pecco, non per actum positium, sed per omissionem actus præcepti necessarij ad fidei conseruationem.

80 Quarto, quando aliqui coram nobis fidem irrident aut blasphemant, tenemur eam profiteri, vel ostendendo palam nos eam magnificare, vel eos etiam reprehendendo, si sine periculo id facere possimus. Idque etiam locum habet, quamuis non speretur emendatio aliorum: quia per eam increpationem & fidei professionem eius honor ab alijs laus aliquo modo restituitur; sicut si audiens alicui detrachentes, hunc laudarem, eosque mendacij arguerem, illi famam restituerem. Quod si illi putentur emendandi, teneor etiam ad eam confessionem ut in ijs fidem conseruem iuxta tertium casum, aut etiam ex præcepto correctionis fraternæ.

Quintò, quando cumque non confitendo viderer moraliter negare fidem: sed tunc propriè obligor præcepto negatiuo.

81 Sextò, ad fidei confessionem iure positio ex Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. & sess. 25. c. 2. de reform. tenetur Primò, prouisi de beneficijs, quibus animarum cura annexa est, adeoque omnes Episcopi, Pastores, & similes. Secundò, admissi ad canonicatus, aut dignitates in Ecclesijs cathedralibus: qui omnes tenentur coram personis ibi præscriptis ex certa formula professionem fidei facere. Tertio, ex proprio motu Pij Quinti, qui incipit, *In sacrosanctis*; Doctores, Magistri, Regentes, alijque siue clerici, siue laici, qui in publicis Academijs, Vniuersitatibus, aut alibi cuiusvis facultatis, lectoris, siue Professoris ordinariam aut extraordinariam cathedram obtinere aut retinere volunt, tenentur similiter fidem profiteri. quæ Sanchez doctè explicat Sanchez l. 2. de Præceptis c. 5.

82 CONCLUSIO II. Ratione aliarum virtutum confessio fidei obligat; Primò, ratione religionis, quotiescumque vel audiendo Sacrum, vel Sacramenta suscipiendo, vel Venerabilem Eucharistiam comitando, vel transeuntem honorando,

Fidei honor
exigit ut
etiam in
alijs
promoueamus.

Blasphemantes
tenentur
corripere
etiam si
emendandi
non sunt
mea gratia
malum.

Trident.
Beneficijs
& quibus
alij
tenentur
ad
fidei
professionem.

Sanchez.

rando, vel alijs de causis tenemur Deo aliquem externum cultum exhibere. Quia hæc exhibitio est implicita quadam fidei confessio. Secundò, ratione caritatis, quando illa confessio est necessaria ad proximi instructionem, conuersionem, vel in fide & pietate confirmationem. quæ obligatio in Prælati & Pastoribus oritur etiam ex virtute iustitiæ. Quanto autem cum periculo ad hæc obligemur, dicemus infra.

D V B I V M V.

Quando obliget præceptum affirmatiuum confessionis fidei.

Hæc difficultas præcipue proponitur, vt sciamus quatione obligemur tempore persecutionis, aut quando alias sumus in consortio hæreticorum, fidem confiteri; præsertim si nos de fide nostra interrogent; & quando sit peccatum tunc eam tacendo, aut simili ratione occultare.

83 Vbi Nota Primò, nos varijs modis posse nostram fidem occultare. Primò, merè negatiuè, siue præcisè eam non confitendo; Secundò, nos ipsos occultando vt repetiri non possimus, aut aliò fugiendo; Tertio, si interrogati taceamus; Quartò, si ambigüè vel aliàs nihil ad rem pertinentia respondeamus; Quintò, vtendo veltibus, aut alijs signis infidelium. Sed de hac re satis egi dubio 3. quare omisso quinto modo de reliquis hic agemus.

84 Nota Secundò, D. Thomam 2. 2. quæst. 3. a. 2. docere, confessionem non esse semper necessariam, sed tunc quando per eius omissionem subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem; vel quòd fides non esset vera; vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide. Vbi videtur assignare tres casus, in quibus interrogatus circa suam fidem tacendo peccaret. Primus, quando ideo alij putarent eum non habere fidem; Secundus, quando alij ideo putarent fidem non esse veram; Tertius, quando alij ideo à fide auerterentur: vt fieri posset quando ita interrogatus esset magna auctoritate, & alij crederent eum hoc facere, quia nequit fidem defendere, aut quia timeret puniri propter eam, & ita redderentur aut dubij in fide, aut timidiiores in eius confessione.

85 Sed hæc doctrina videtur habere aliquam difficultatem: Primò, quia primus casus non videtur verus: nam secluso omni alio incommodo, quòd aliqui credant me non esse Catholicum, non videtur tanti momenti, vt id cum graui meo periculo teneat euitare; aliàs enim numquam liceret dissimulare fidem, aut eius occultandæ causa inter infideles eorum habitu vt, quia inde accidit multos putare talem non esse fidelem; quod tamen dub. 3. ostendimus sæpè esse licitum.

86 Banez igitur ibidem dub. 1. conclus. 3. & quidam alij docent, doctrinam D. Thomæ intelligendam esse, quando quis interrogatur à potestate

Coninck de act. supernat.

publica, v. c. à principe, eiusue præfecto aut magistratu, etiam si id aliàs secrete fiat: putant quæ nos tunc semper teneri apertè fidem confiteri. Quia tunc videtur honor fidei exigere vt eam confiteamur, & tacendo videmur eam erubescere contra prohibitionem Christi Lucæ 9. minantis se eos negaturum coram Patre suo, qui ipsum erubuerint confiteri coram hominibus. Et confirmatur, quia præceptum affirmatiuum confitendi fidem aliquando obligat; ergo maxime in dicto casu. Alij tamen volunt hoc solum esse verum quando quis ita interrogatur publice; quia quòd vnus aliquis, etià princeps, putat me, præsertim priuatum hominem, non esse fidelem, non videtur tanti esse momenti, quia inde honor fidei parum aut nihil videtur minui; secus autem esse quando multi id putant.

Sed hæc etiam responsio est difficilis: nam quòd etiam princeps cum omnibus suis putet aliquem priuatum hominem esse fidelem, aut infidelem, non videtur semper tantum promotioni siue honori fidei posse prodesse, aut obesse, vt ideo teneat cum periculo vitæ eam posituè confiteri. Confirmatur, quia aliàs quoties aliquis sciret illos putare se esse infidelem, teneretur etiam non interrogatus suam fidem coram eis profiteri: atqui hoc est apertè falsum, & contra exemplum S. Sebastiani, & aliorum Christianorum, qui olim in aulis tyrannorum habitabant, & ab ijs, tota quæ eorum familia, imò communiter ab omnibus infidelibus, putabantur esse cultores deorum; nec tamen ideo fidem suam coram ijs profitebantur, nec in hoc ab alijs vnquam reprehensi sunt. Maior autem probatur, quia si interrogatus vel ideo præcisè teneatur confiteri fidem, ne credatur infidelis, cum tam credatur esse infidelis ante interrogationem quàm postea, eodem modo tenebitur eam confiteri priùs ac postea.

Ad argumentum Banez, Respondeo esse alios casus in quibus præceptum confessionis fidei obligat (vt patet ex dictis dub. 4. & infra ostendemus) in quibus eam erubescere est contra præceptum Christi. quare ille locus Lucæ non conuincit præceptum confessionis fidei, per se loquendo, siue exclusis alijs incommodis, semper obligare quoties coram tyranno interrogamur.

Secunda difficultas est, vtum tempore persecutionis liceat fugere? Olim Tertullianus cum suis Montanistis, & quidam alij hæretici docebant, esse absolutè illicitum fugere tempore persecutionis. Sed omnes Catholici semper docuerunt communiter licere fugere tempore persecutionis, quamuis quibuldam personis id in quibusdam casibus sit illicitum, quos infra explicabimus.

Tertia difficultas est, an, quando interrogatus à tyranno tacet, debeat ceteri moraliter siue interpretatiuè negasse fidem? Quidam hic eodem modo distinguunt inter eum, qui à priuato interrogatur, & eum qui interrogatur publica auctoritate: & putant hunc censeri negare fidem si taceat; secus tamen esse de priore.

Sed ego hac in re non possum videre discrimen; nam qui interroganti an Christianus sit

Cc

87 Non semper tenemur euitare ne alij etiam principes, putent nos esse infideles.

88

89 Error Tertulliani & Montanistarum.

90

91

Nolens inter-
roganti an sit
Christianus,
respondere
potius vide-
tur confitemi
fidem quam
negare.

(sive interrogans publica auctoritate fungatur, sive priuatus sit) responder, Quid ad te? non dicam tibi; aut quid simile; vel etiam omnino tacer, non tam videtur illud negare, quam interrogantis auctoritatem contemnere, & significare eum non habere ius talia interrogandi. Quare cum hac ratione aperte significet se in rebus fidei non esse infideli magistratui subiectum, potius significat se non consentire cum eo in fide, quam contra. Item cum sciat magistratum odisse christianismum, & se posse ei placere negando se esse Christianum, & contra faciendo sine vilo temporali commodo incurrere illius indignationem, & periculum grauis mali; si verè non esset Christianus, nulla ei esset causa cur statim non negaret se esse talem: quare contrarium faciendo videtur aperte innuere se esse Christianum, aut saltem id nullo modo negare.

92 CONCLUSIO I. Non semper teneor tempore persecutionis confiteri fidem, aut me prodere tyrannis: imò teneor aliquando me non prodere. Est certa, & communis Catholicorum.

D. Thomas. Prior pars patet: quia, vt docet D. Thomas 2.2. quæst. 3. art. 2. cum præceptum confessionis fidei sit affirmatiuum, non obligat pro semper, sive vt quouis tempore fidem profitear; sed solum quando Deo aut fidei debitus honor, aut proximi vtilitas id exigunt, quæ id non exigunt quouis tempore, etiam in persecutione.

Valentia. Vbi Nota cum Valentia 2.2. disput. 1. quæst. 3. puncto 2. dub. 1. & Sanchez de Præcep. libr. 2. c. 4. num. 3. vt teneor ad confessionem fidei non sufficere quod aliquis Dei honor, aut proximi vtilitas inde speretur (quia non teneor semper & quocumque modo illa promouere) sed requiri vt ea sint tanti momenti, vt ea hinc & nunc cum tanto meo periculo teneor procurare: vt quando mea confessio est necessaria vt multi ad fidem conuertantur, aut in ea conferuentur.

93 Vnde quod ait Sanchez supra num. 5. cum quibusdam alijs, Catholicum videntem infideles conculcantes imagines, alijsque iniurijs fidem afficientes, teneri eam sua confessione tueri, intelligendum est, quando ea ratione id poterit impedire, aut alios in fide confirmare, aut saltem quando sine graui periculo suo læsum fidei honorem aliqua ratione poterit reparare. iuxta dicta numer. 80. secus autem est, quando nihil horum speratur: quia tunc sine profectu se periculis exponeret.

94 Addit Pesantius 2.2. quæst. 3. art. 2. d. i. conclus. 2. §. Dixi initio, Pastorem tempore persecutionis non posse latere, sed teneri publicè fidem profiteri etiam cum vitæ periculo, quia alijs oriretur scandalum. Idemque docet de viro priuato, quando hic solus in aliqua vrbe esset doctus. Sed hoc, vt sonat, verum non est; quia talis potius tenetur se occultare, vt secretò possit alios in fide instruere & confirmare; vt mox dicam; nec inde vllum potest oriri iustum scandalum, sed magna vtilitas.

95 Secunda pars probatur Primò, quia cum non possim me prodere fidem publicè confitemi

do, nisi cum graui vitæ periculo, non possum id facere, nisi inde notabilis proximi spiritalis vtilitas, aut Dei honor speretur; alias enim vitam prodigerem, quam tamen teneor conseruare. Item mea interfectio fieret cum graui proximi scelere ac iniuria in fidem ac Deum, quæ nisi ingenti aliunde emolumento compensentur, teneor prout commodè possum vitare: atqui sæpè accidere potest, vt ex mea confessione nulla aliorum vtilitas, & exiguus alijs Dei honor speretur, vt si sim inter aliquot nebulones, aut etiam in ditione alicuius tyranni, qui intelligentes me fidem confitentem statim clam interficerent: ergo vt dicta incommoda vitæ, teneor tunc quantum commodè possum, fidem meam licitis modis occultare.

96 Secundò, quia fieri potest quòd manendo in vita longè magis fidem, Dei cultum, aliorumque salutem sim promotur, quàm si pro eius confessione morer. Imò fieri potest, vt mea vita necessaria sit ad aliorum salutem, vt si in aliqua vrbe sim vnicus sacerdos, aut talis ad quem solum alij in suis difficultatibus possint recurrere; aut si ratione status & officij mei, quod licetè administro, possum multa mala, quæ alijs Catholicis inferrentur, impedire; quibus solatijs mea confessione, & morte inde sequente eos priuarem: tunc enim ipse honor fidei, & caritas proximi obligant me vt quantum licetè possum, vitam conseruem, ideoque fidem meam aut etiam meipsum occultem.

97 Tertio, quia sæpè potest esse probabile periculum, fore vt mea publica confessione sponte oblata grauius tyrannus irascatur, & atrocius in Catholicos delinuat: & sic per eam esse alijs causa grauis mali, & multis fortasse etiam lapsus, sive negationis fidei; quæ sine dubio vitare teneor. Et in his casibus valet illud Christi Matth. 7. Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrumpanit vos.

Quintò, quia sæpè meritò etiam possum timere de mea inconstantia, ne fortè tormentis, eorumque metu victus fidem negem; & ideo tunc teneor me non temerè periculis obijcere.

98 CONCLUSIO II. Per se loquendo, & si aliud notabile incommodum inde non sequatur, licitum est tempore persecutionis fugere, aut alia ratione se occultare. Est communis Doctorum imò totius Ecclesiæ sensus.

Probatum clare ex Scripturis. Primò, Matth. 10. dicitur, Cum autem persequerentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Quod non solum de Apostolis intelligendum est, vt vult Tertullian. sed etiam de omnibus fidelibus: nam antecedentia & consequentia illius loci non minùs in alios fideles, quàm in Apostolos conueniunt; imò quædam in alios fideles optimè, nullo tamen modo in Apostolos conuenire possunt, vt quod immediatè antè dicitur: Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient. quæ nullo modo Apostolis conueniant.

Pro-

99 Probatur Secundo, exemplo omnium San-
ctorum, tam antiqui, quam noui testamenti.
Nam 3. Reg. 18. centum Prophetæ fugientes læ-
uicent lezabel latuerunt apud Abdiam. & c. 19.
ipse Elias eiusdem tyrannidem fugit. Item 2. ad
Corinth. 1. S. Paulus ne Damasci comprehen-
deretur, in sporta noctu per murum dimissus
captiuitatem effugit. Item Actor. 12. S. Petrus
iam captus ab Herode diuinitus liberatus eius-
mantis effugit. Imò i. se Christus, qui tamē vir-
tute sua poterat omnem sequentium vim com-
primere, vt nobis daret exemplum, maluit eam
fugiendo declinare. Sic Marth. 2. v. 14. fugit in
Egyptum, & c. 4. v. 12. audiens mortem Iohan-
nis secedit in Galilæam. & Iohan. 8. v. ultimo, fu-
giens Iudæos volentes eum lapidare se abscon-
dit; & c. 10. v. 49. abiit trans Iordanem; & c. 11. v.
54. quia Iudæi querebant eum interficere, iam
non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in
regionem iuxta desertum in ciuitatem que dicitur E-
phrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

100 Probatur Tertiò, ratione: quia fugiens perse-
cutionem nullo modo negat fidem, sed tantum
eam expresse non confitetur, ad quod nõ sem-
per tenetur. Imò implicite quodammodo ipso
suo facto eam confitetur, dum ostendit sibi
eam esse tanti, vt malit patriam deserere, quam
eam negare.

Ex quibus patet, tempore persecutionis fug-
gam sæpe non solum esse licitam, sed etiam ali-
quando præceptam, vt quando vita nostra est
necessaria ad proximorum & Ecclesiæ utilitatē,
quam etiam absentes procurare possumus. Aut
quando ex meamantione meriti timeatur ty-
rannus exacerbandus, & grauiorem persecutio-
nem excitaturus, aut etiam quando timeo ne
tormentis victus fidem abnegem.

101 Ethæc quidem satis clara sunt in priuatis ho-
minibus, quorum præsentia ad aliorum salu-
tem non est ita necessaria. Sed tota difficultas est
in Episcopis, Pastoribus, aliisque similibus, qui
ex officio tenentur suarum omnium salutem
prospicere, easque in periculis non deserere. Et quæ-
ri potest vtrum etiam his tempore persecutionis
fugere liceat. Hanc autem difficultatem pulchrè
tractat D. August. epist. 180. ex qua ponam duas
sequentes conclusiones.

102 CONCLUSIO III. Quandoque etiam ipsis
Episcopis aliisque Pastoribus licitum est fugere
tempore persecutionis. Primò, quando tyran-
nus ipsos solos persequitur, & reliquos sacerdo-
tes ac plebem permittit pacifice sua agere; vt
contigit tempore Athanasij. Ratio est, quia
tunc sine notabili incommodo fugere possunt,
idque sæpe expedit ne sua præsentia tyrannum
grauius exacerbent. Secundò, quando eorum
vita est valde necessaria Ecclesiæ Dei, cui mul-
tùm possunt prodesse, aut quando alie ratio-
nabiles causæ fugam suadent; & absentes per
alios, qui parati sunt manere, possunt sufficien-
ter plebi suæ prospicere. Tunc enim etiam in
generali totius cleri & plebis persecutione pos-
sunt, atque etiam quandoque tenentur fugere.
Ita D. Augustinus supra, & patet ex locis supra
ex Scriptura citatis, quæ loquuntur de Prælati-
bus & Pastoribus; atque adeò Apostoli, & ipse Chri-
stinus de act. supernat.

stus Prælati & Pastores erant, & tamen in simi-
libus casibus fugerunt.

CONCLUSIO IV. Tam Episcopus, quam
quis alius, cui incumbit aliorum salutem pro-
curare, illicitè fugit, quando eius præsentia est
necessaria salutem subditorum, vt si hi eo fugien-
te omni Pastore, aut alio qui vicem eius ageret,
essent destituendi; vt fieret quando talis solus
ibi esset sacerdos, aut alij sacerdotes essent in-
sufficientes vt sine eo munia omnia pastora-
lia obire possent, aut eius exemplo essent et-
iam fugituri: aut etiam quando magnum scan-
dalum aut turbatio ex eius fuga timeretur.
Probatur ex Scriptura, quæ Iohan. 10. v. 11. &
12. docet in similibus casibus boni pastoris esse
ponere animam suam pro ouibus, & fugientes
vocat mercenarios. Et S. Iohannes epist. 1. cap. 3.
ait nos debere animam nostram ponere pro
fratribus, quia Christus suam pro nobis po-
suit.

Probatur Secundo ratione, quia tantam fi-
dei iacturam quæ ex aliorum à fide defectione
sequeretur, tenetur quisque fidelis etiam pro-
pria morte auertere, quia in eo consistit ingens
Dei honor, quem caritas Dei præcipit nos vitæ
proprie præponere.

Item quia ex caritate erga proximum tene-
mur huius salutem spiritualem in tanta, & præ-
sertim communi necessitate, propriæ vitæ præ-
ponere; vt docet locus citatus ex epistola S. Io-
hannis. Quod maximè locum habet in Pastore,
à quo oues deserta omnium luporum moribus
patent, atque ita in summa necessitate consti-
tuuntur. Quare Pastores etiam ratione officij
tenentur ex iustitia suos in tali casu non desere-
re, sicut nauclerus in periculo naufragij, quam-
diu est vlla spes quòd poterit suis vectoribus ef-
se auxilio, tenetur ex iustitia eos non deserere.
Quæ pulchrè docet Nicolaus Papa relatus cap.
Sciscitaris, q. 1. & D. Augustinus epist. 180. supra
citata.

Vbi cum eo Nota Primò, quado non est om-
nino clarum vtrum expediat, an verò illicitum
sit, Episcopum, aliumque Pastorem hic & nunc
fugere persecutionem, optimum esse vt hac in
re non suo, sed aliorum regatur arbitrio, quia sic
erit minus periculi ne proprio amore decipia-
tur, & minor longè erit occasio scandali, si scia-
tur illum ex se paratum remanere, aliorum sua-
su discedere.

Secundò, quando inter diuersos sacerdotes
(quos omnino expediret partim manere, ne
plebs destituatur; & partim etiam discedere, ne
fortè totus Clerus simul comprehendatur &
occidatur) oriretur dubium qui deberent disce-
dere, qui manere, nec posset hoc communi con-
silio satis definiri, id forte finiendum esse.

Tertiò, quando Pastor potest inter suos sub-
ditos occultè latere, eum non posse fugere,
quia tunc potest sine periculo suis auxilio ef-
se: atque ita non est causa cur eos deserat. Ita
autem latere semper ei licet, quoties aliàs ei
imminet periculum, quia hac ratione suos non
deserit.

His adde Quartò, quando alterius non Pa-
storis, præsentia simili modo esset salutem aliorum

104
Quando non
liceat Pasto-
ribus fugere.

Iohan. 10.

Iohan. 3.

105

c. Sciscita-
ris.

August.

106

Quæ regula
seruanda
sunt quando
dubitatur an
aliquis de-
beat fugere.

107

Quandoque
etiam non
Pastor tene-
tur cum pe-
riculo vite
non fugere.

necessaria, ita ut eo absente multi grauibz pe-
riculis atque incommodis spiritualibus essent
exponendi, præsertim si essent omni Sacra-
mentorum usu priuandi, eum etiam cum peri-
culo vite teneri non fugere; quia etiam cum
honor fidei, & caritas Dei ac proximi in tali
casu obligant animam suam pro fratribus po-
nere, ut probant argumenta ex ratione, & ex e-
pistola S. Iohannis supra allata.

108
Illicite ita
respondes ut
videaris ne-
gasse fidem.

CONCLUSIO V. Interrogatus de fide siue
auctoritate publica, siue priuata nullo modo li-
cite potest utendo restrictione mentali aut ver-
bis ambiguis ita respondere, ut præsentibus vi-
deatur fidem negasse. Patet ex dictis supra dub.
2. conclus. 3.

Dices, Tyrannus non habet ius me interro-
gandi de fide; ergo non teneor illi clarè re-
spondere. Respondeo, hinc solum probari me
non teneri ei respondere: non autem me pos-
se ita ei respondere, ut videar negare fidem;
quia reuerentia Deo ac fidei debita me obligat
ut omnem eius etiam apparentem negationem
vitam; ut loco citato satis probauit.

109

CONCLUSIO VI. Interrogatus an sit Chri-
stianus, siue publica siue priuata auctoritate id
fiat, per se loquendo, non tenetur respondere,
quoties interrogans non habet ius eum hac de
re interrogandi; ut communiter fit, quando
infideles Christianos talia interrogant. Ita
Lorca 2. 2. disput. 24. numer. 21. & 22. & alij,
& patet ex dictis numero 85. & 87. Et confir-
matur: quia si ita interrogatus posset fugien-
do euitare responsionem, id licite faceret; qua-
re etiam non poterit manens coram tyranno
responsionem declinare, si aliud malum non
sequatur?

Lorca.

110

CONCLUSIO VII. Communiter tamen per
accidens ita interrogatus auctoritate publica
tenetur respondere, & fidem confiteri. Quia
taciturnitas nullo modo ei prodesset, quia cum
interrogans possit tunc eum tormentis com-
pelli ad respondendum, nullo modo erit ip-
sius taciturnitate contentus; imò tamquam
contemptus, per eam magis exacerbabitur, at-
que ita grauius illum deficiet, præsertim si
durius respondeat, dicendo, Non dicam, aut,
quid ad te? atque ita sic respondens maiores
turbas concitabit, & incommoda sibi aut et-
iam alijs accerset, animum tyranni in omnes
fideles tamquam ipsius contemptores conci-
tando; quæ quisque fidelis teneri vitare. &
sic intellecta multorum sententia dicentium in-
terrogatum publicè de fide teneri eam confite-
ri, est vera.

111

Taciturnitas
non est signu
negationis,
nisi aliquan-
do per acci-
dens.
Lorca.

D. Thom.

CONCLUSIO VIII. Interrogatum etiam pu-
blica auctoritate, an sit Christianus, tacere, non
est signum eum fidem negare. Ita Lorca supra,
& patet ex dictis numer. 91. Quandoque tamen
ratione circumstantiarum eiusmodi taciturni-
tas est tale signum, & consequenter peccatum
contra præceptum negatiuum confessionis fi-
dei. Et sic intellige D. Thomam citatum num.
84. quia tunc propriè alicuius taciturnitas est
causa cur putetur non habere fidem, aut fidem
non esse veram, quando ille tacendo interpre-
tatur censetur negare se esse Christianum; aut

fidem Christianam esse veram. & sic eius do-
ctrina clara est.

Censetur autem eiusmodi taciturnitas esse
tacita fidei negatio. Primum, quando multi simul
interrogantur an sint Christiani, & alijs mul-
tis id negantibus, aut dicentibus se paratos ne-
gare fidem pauci aliquot inter eos tacent, quo
facto videntur tacite eorum responsionem ap-
probare, & tamquam suam acceptare. Secun-
dò, quando festinanter multi rogantur an pa-
rati sint negare fidem, & quibusdam id negan-
tibus, aliisque annuentibus, aliqui tacent, at-
que ita inter eos qui sunt parati negare in ta-
logum referuntur. Tertio, quando iudici in-
terroganti an sis paratus negare veram fidem,
aut falsam suscipere, alius pro te tacente respon-
det te paratum esse, nec contradicis; hoc enim
videtur fuisse olim crimen libellatorum quo-
rundam, qui per se non negabant fidem, sed
solum permittebant ut alij pro ijs testarentur ip-
sos negasse fidem, ut nu. 117. & 118. ostendam.
Imò hoc etiam inter priuatos factum posset ha-
bere rationem tacite negationis fidei, præser-
tim si nullum signum indignationis ostendas.
Idem in alijs similibus casibus potest contingere,
qui vna generali regula comprehendi non
possunt, sed prudenti iudicio ex circumstantijs
spectandi sunt.

Notandum est demum, semper fuisse lici-
tum tempore persecutionis data pecunia à Præ-
sibus impetrare ne quis ad sacrificandum,
aut fidem negandam compellatur, ut contra
Tertullianum hoc in Catholicis reprehenden-
tem bene probat Baronius anno 203. num. 17.
Et simili ratione licitum esset precibus, aut a-
lia ratione eiusmodi abnegationem etiam co-
ram publico magistratu à se amoliri; & con-
sequenter interrogatus à magistratibus infi-
delibus circa res fidei, potest eos rogare ne
cogant eum ad talia respondere, modo id ita
faciat ut nullo modo innuat se de fidei verita-
te dubitare; hoc enim non est negare fidem, sed
potius eam tacite confiteri: ita enim agens aper-
tè insinuat se credere fidem nostram esse veram;
id tamen ne magistratum iram in se conciet
non libenter publicè confiteri, ad quod non
semper tenemur.

Quandoque tamen propter scandalum, aut
periculum assistentium id posset esse illicitum.
ut si multi interrogarentur circa fidem, alijs
quidem eminus spectantibus, non tamen quid
diceretur audientibus, & quicumque eam non
negarent conijcerentur in carceres; tunc tali de-
precatione dimissus putaretur ab omnibus ne-
gasse fidem: atque ita eiusmodi eius modus a-
gendi esset alijs pro signo negationis, quod il-
le teneretur euitare; quia etiam sæpè licite nos
ita geramus ut alij nequeant cognoscere an si-
mus fideles nec ne; tamen interrogati de fide
non possumus ita respondere, ut alijs commu-
niter videamur eam negasse. Item quando in-
terrogatus esset magna apud alios auctoritate,
atque ita alij videntes eum non consistentem
expresè & constanter, sed deprecari circa fi-
dem interrogetur, multi redderentur timidio-
res, cum præfenti periculo negandi; tunc ho-
rum

112

Quando
etiam
negat
fidem.

113

Licite
tyranno
et
cogit
pro
fieri
religionem.
Baron.

114

Quandoque
per accidens
illicite de-
precari et
cogari
prohibetur.

rum salus etiam cum periculo vitæ è periculis in quibus aliàs constiteretur, publica & constanti confessione evadenda esset.

Vt autem dicta melius intelligantur & confirmantur, definiendum nobis est breviter, quinam olim dicti sint libellatici. Quidam igitur apud Baron. anno 253. numer. 20. putarunt eos dictos fuisse libellaticos, qui pecuniam dabant magistratibus, ne compellerentur sacrificare aut fidem negare. Quos ipse merito ibi refutat; quia illud semper fuit in Ecclesia existimatum esse licitum: libellatici verò semper fuerunt acculati, tamquam rei gravis criminis.

Ipse verò ibidem num. 21. docet, libellaticos dictos eos, qui gerentes magistratum secretò per se vel alios ad eundem dicebant se Christum negare; & interim data pecunia impetrabant ne publicè cogerentur negare fidem. & dato à magistratu libello ab ulteriore vexatione reddebantur immunes. Probat suam sententiam Primò, ex epistola Cleri Romani ad Cyprianum, quæ est 31. inter huius epistolas; ubi dicitur: *Sententiam nostram dilucida expositione protulimus adversus eos, qui se ipsos infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderant, quæstionari irriterentur illos diaboli laqueos viderentur, quo non minus quam si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quo ipsum contestati fuerant (scilicet se accessisse ad aras, ad hoc enim hæc verba necessitudo referenda sunt) tenerentur: sed etiam adversus illos, qui acta fecissent (id est qui curarent sibi à magistratu dari libellum, quo tamquam actu aliquo publico ille testaretur ipsos sacrificasse) licet presentes cum fierent non essent, cum presentiam suam utique ut sic scriberentur mandando fecissent, &c. Secundò, ex libro Cypriani de lapsis, ubi paulò post medium ait, Nec sibi quo minus agant penitentiam blandiantur, qui etsi nefandis sacrificiis manus non polluerunt, libellis tamen conscientiam prostituunt. Et illa professio denegantis (scilicet fidem) contestatio est Christiani quod fuerat abnuentis. Fecisse se dixit, quod alius faciendo commisit.*

Contra verò Malderus 2.2. quæst. 3. artic. 2. membro 2. docet illos numquam negasse fidem, sed tantum impetrasse libellos quibus magistratus testaretur ipsos sacrificasse.

Probat ex epistola Cypriani 52. ad Antonianum, ubi libellaticum ita loquentem facit: *Ad magistratum veni, vel alio eum me mandavi Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras dia-*

boli me venire non posse, dare me ob hoc primum, ne quod non licet faciam. Item ex epistola Cleri Romani ad Cyprianum supra citata, ubi dicitur, Qui vult videri propositis adversus Evangelium vel edictis vel legibus satisfecisse, hoc ipso iam paruit, quod videri paruisse se voluit.

Sed dicendum est utriusque sententiam in diuersis fuisse veram; nam loca quæ superius attuli, pro Baronio satis innuunt, quosdam aliquando negasse verè fidem, (saltem per alios: hoc enim apertè innuunt illa verba Cleri Romani ad Cyprianum: *Hoc ipso quo ipsum contestati fuerant, ut supra exposui.* Item illa Cypriani ex libro de lapsis; *Et illa professio denegantis, &c. Et fecisse se dixit, quod alius faciendo commisit.*

Contra verò, aliquos nullo modo verè negasse fidem, sed solum accepisse libellum, quo magistratus testabatur eos illud fecisse, probant loca quæ Malderus pro se adfert: præsertim cum ille libellaticus apud Cyprianum expressè testetur paulò ante verba supra citata, & etiam paulò post, se omnino putasse, in eo suo facto nihil illicitum à se committi, quod nulla veritatis apparentia aut putare aut dicere potuisset, si verè coram magistratu, quantumvis aliàs secretò, Christum negasset: nimis enim compertum semper omnibus Catholicis fuit hoc esse illicitum.

Deinde hanc distinctionem apertè, innuit prior locus ex epistola Cleri Romani supra allatus, qui apertè distinguit duplicis generis libellaticos, & priores dicit testatos fuisse se sacrificasse, ideoque ait eos non minus peccasse, quam si id re ipsa fecissent. Alios verò ait solum acta fecisse, aut fieri mandasse. Acta autem vocant librum in quem referebantur ea, quæ in iudicio coram magistratibus fuerant acta: dicebantur autem illi facere, aut mandare fieri acta, qui magistratum pecunia corruptum inducebant, ut eiusmodi libellum conscriberet, in quo ipsi dicerentur coram magistratu vocati sacrificasse, ac Imperatorum mandatis paruisse, cum tamen nihil horum fuisset factum. Imò ipsi magistratus ut pecuniam acciperent videntur aliquando alijs eiusmodi libellos sponte obtulisse, eosque ut eos peterent inuitasse; ut apertè innuit ille libellaticus apud Cyprianum epist. 51. ubi reddens causam cur accepit libellum ait: *Cum occasio libelli fuisset oblata (scilicet à magistratu) quem nec ipsum acciperem nisi ostensa fuisset occasio.*